

Stadsparken i Trelleborg

- en resa i historien

Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Sofie Åkesson
2010

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ. Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten.

Författare	Sofie Åkesson
Titel	Stadsparken i Trelleborg – en resa i historien
Engelsk titel	The citypark in Trelleborg – a journey into history
Program/ utbildning	Trädgårdsingenjör med designinriktning Examen: 2010
Huvudområde	Landskapsplanering
Nyckelord	Trelleborg, stadspark, landskapsstil
Handledare	Åse Brunnström SLU, Universitetsadjunkt Landskapsutveckling
Examinator	Pär Gustafsson SLU, Professor Landskapsarkitektur
Kurskod/titel	EX0381 Kandidatarbete för trädgårdsingenjörer med designinriktning
Omfattning/nivå	G2E fördjupning (15 hp)
Utgivningsort	Alnarp
Månad, År	Mars, 2010

Omslagsbild: Sofie Åkesson

Förord

Självständigt arbete, 15hp G2E fördjupning, Trädgårdsingenjörsprogrammet, inriktning design. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ.

Samtliga personer vill jag tacka, för att på ett eller annat sätt ha hjälpt mig i mitt arbete. Jag vill börja med att tacka min handledare, Åse Brunnström som ständigt varit till hands när frågor dykt upp och som väglett mig genom arbetet. Vidare vill jag tacka Göran Larsson, parkchef i Trelleborgs kommun, för ditt intresse i mitt arbete och tiden du tagit för intervju och samtal. Jag vill tacka personalen på Arkitektkontor Arén AB för att ha fått lov att använda mig av era planer/kartor och fotografier i arbetet. Samt föreningen Gamla Trelleborg och Sven Nilsson för att jag har fått ha med bilder från din samling i mitt arbete. Catharina Rywall på Centralarkivet, Trelleborgs kommun, för att ha hjälpt mig med att leta fram material till mitt arbete. Stadsbyggnadskontoret och Mät & kartavdelningen, där jag har fått hjälp med att få fram planer och kartor över stadsparken från äldre tider.

Fuglie, 10-03-31
Sofie Åkesson

Sammanfattning

Varför jag valt att studera Trelleborgs stadspark från dess tillkomst fram till idag, beror bland annat på att jag hösten 2008 läste en kurs på Alnarp om trädgårdshistoria. Historiska trädgårdar och parker intresserar mig och att jag ville fördjupa mig i ämnet. För att genomföra arbetet inom utsatt tid hade jag några frågeställningar i mitt arbete som skulle besvaras. Varför anlades en stadspark i Trelleborg? Hur påverkades parkens utformning av tidsperioden? Vad har påverkat parkens gestaltungsförändringar genom åren? Finns det planer på förändringar i framtiden?

För att besvara dessa frågeställningar har jag studerat litteratur om Trelleborgs stadspark och stadsparker i Sverige på 1890-talet. Även engelska parker och tyska parker, deras spridning till Sverige och hur det formspråket har påverkat stadsparken i Trelleborg. Jag har besökt *Centralarkivet* och föreningen *Gamla Trelleborg* för att inte gå miste om litteratur och fakta om stadsparken som kunde finnas hos dessa. På *Stadsbyggnadskontoret* och *Mät & kartavdelningen* har jag fått tag på planer och kartor över stadsparken från äldre tider. På *Arkitektkontor Arén AB* fick jag tillgång till de senaste planerna och bilderna över parken. Jag har intervjuat Göran Larsson, för att bl.a. kunna skriva om vad som väntas parken i framtiden.

Det jag kommit fram till var att stadsborna i Trelleborg till en början inte kände något större behov utav en stadspark. Till många fastigheter tillhörde också någon typ av grönyta vilket kan ha varit nog för många stadsbor till en början. När parkfrågan kom på tal i samband med att anlägga ett nytt salutorg i stadens norra del, växte intresset bland stadsborna av att anlägga en stadspark. Bland de styrande i staden fanns inte samma intresse. Stadsparken kom till 1896 och anlades i det formspråk som var typiskt för den tiden (1890-talet). Vilket innebär att den är anlagd i landskapsstil med slingrande gångsystem, dammar, med träd- och buskgrupper oregelbundet placerade i parken. Detta skulle efterlinka en naturlig plantering då dessa minskade i allt större utsträckning i takt med att städerna växte.

Från början fanns det inga byggnader i stadsparken. Efterhand byggdes vattentorn, musikestrad, tingshus (nuvarande museum), kiosk, restaurang och cafépaviljong. Det var inte ovanligt att man i stadsparker hade inslag av liknande byggnader. Stortorget anlades året efter stadsparken och är en mötes- och handelsplats för stadsborna än idag. Gångsystemen i stadsparken har förändrats med tiden. De tydligaste förändringarna är gjorda i parkens södra del där kiosk och restaurang finns. I parkens nordvästra del norr om nuvarande museet har det skett ett antal omläggningar genom åren. Stadsparkens dammar har under alla år haft olika invånare, främst olika fågelarter men även en säl och uttrar. Idag kan man beskåda påfåglar som stolta spatserar kring i parken.

I parken finns många gamla träd. En ek planterades den 10 maj 1899, av dåvarande Kung Oscar II, han var i Trelleborg för att inviga kontinentalbanan. Det sägs att denna ek skall ha ersatts av en ny, då den dåvarande eken skulle ha dött. Men det är inte helt tydligt hur sant detta är. Höststormar och almsjukan har bland annat lett till att många stora almar har tagits bort. Det har medfört att parken idag upplevs som mer *öppen*. Flera träd planterades i parken när Trelleborg år 2007 firade 750-årsjubileum. År 1990 skänktes *Rosenträdgården* av Greta och Johan Kocks stiftelser genom Trelleborgs planterings- och försköningsförening. Anläggningen består av många historiska rosor. Planer finns idag på att även ljussätta anläggningen. Stadsparkens söderentré fick nya upphöjda planteringar i kalksten år 2007 och växtmaterialet byts ut till säsonganpassade växter efterhand som årstiderna växlar.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Mål & syfte	3
Avgränsningar	3
Metod & material	3
Stadsparken 2010	4
Stadsparkens tillkomst	8
Tiden då stadsparken kom till	8
Den landskapliga stilens påverkan på parkens utformning	11
1890-talets parker i Sverige	11
Engelsk landskapsstil	11
Tysk stil	14
Stadsparkens utveckling från 1896 till idag	15
Byggnader	15
Stortorget	18
Gångsystem	19
Dammarna	26
Träden	27
Planteringar	30
Framtida planer för parken	31
Diskussion	32
Slutsats	34
Referenser	36
Otryckta källor	36
Personlig kontakt	36
Arkiv	36
Tryckta källor	37
Figurförteckning	38

Inledning

Bakgrund

Eftersom jag inte bor i Trelleborg, utan på slätten i Fuglie, har jag inte haft några direkta kopplingar till stadsparken. Jag har tidigare endast passerat igenom och antagligen inte funderat så mycket på vad som egentligen finns på platsen. Efterhand som jag lärt mig saker från kurserna på SLU, har intresset ökat och jag ser idag saker som jag inte tidigare sett eller kände till. Dessutom känner jag Göran Larsson, parkchef i Trelleborg, sedan tidigare och diskuterade ämnet med honom innan kursen startade.

Trelleborg ligger i södra Skåne med Östersjön som granne i söder (se Figur 1, 2 och 3). Trelleborg hade vid mitten av 1200-talet etablerats som stad¹, men under 1600-talet var staden bara en liten by utan stadsrättigheter som varade i nära 250 år. Detta innebar att handeln med omvärlden var begränsad.² År 1867 fick Trelleborg åter tillbaka stadsrättigheterna och utvecklingen gick sedan snabbt fram med lantbruken på Söderslätt och industrierna som växte fram i staden. Stortorget blev stadens centrum från 1900-talet, Övre station norr om stadsparken och järnväg påverkade också stadens utveckling, likaså stadsparkens tillkomst och utbyggnaden av Nygatan och Algatan.³

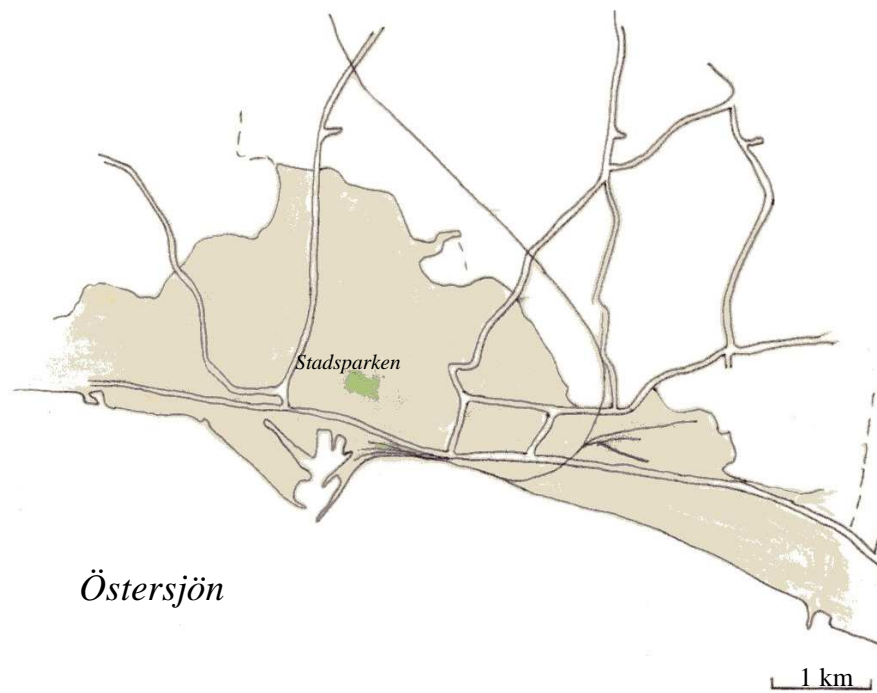
Figur1. Skåne med Trelleborg i söder. (Bild: Sofie Åkesson)

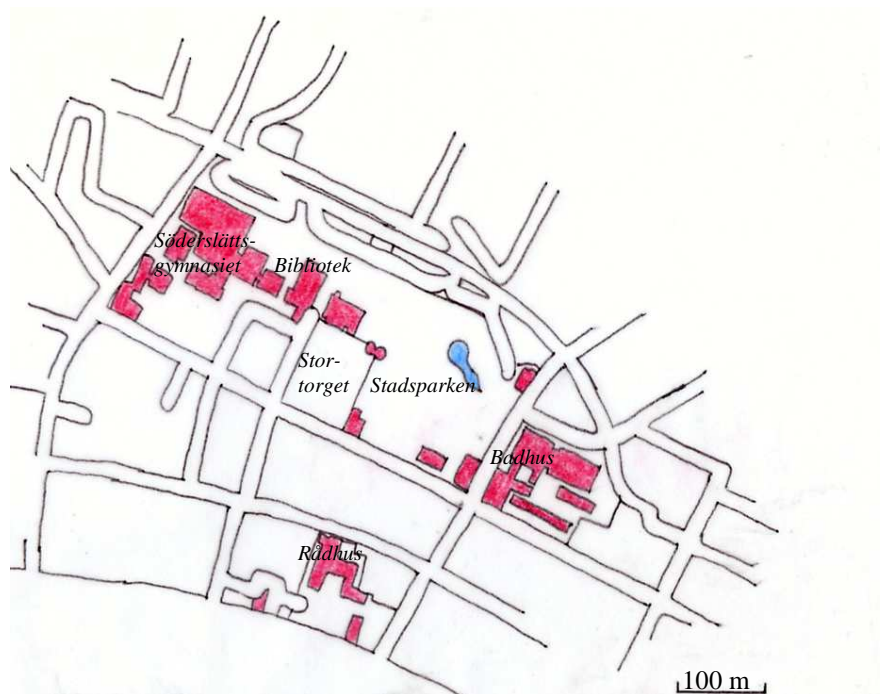
¹ Fribing, Berndt. (2007). *Från kust till backland: En bok om Trelleborg och Söderslätt*. 2:a upplagan. Trelleborg: Trelleborgs kommun 1:a upplagan 2001, s.12.

² Ibid., 2007, s.13.

³ Ibid., 2007, s.14.

Figur 2. Bilden visar stadsparkens placering i staden Trelleborg. (Bild: Sofie Åkesson)

Figur 3. De centrala delarna av Trelleborg där stadsparken finns med. (Bild: Sofie Åkesson)

Mål & syfte

Målet med arbetet är, förutom att öka kunskapen inom det vetenskapliga skrivandet. Se på de sammanhang som finns mellan Trelleborgs stadsparks uppkomst och det formspråk som parken är anlagd i. Jag har också som mål att följa parkens utveckling gällande förändringar som har betydelse för parkens formmässiga uttryck. Vad som har gjorts och vad resultatet har blivit.

Frågeställningar:

- Varför anlades en stadspark i Trelleborg? Hur påverkades parkens utformning av tidsperioden (1890-talet)?
- Hur har parken gestaltningsmässigt förändrats genom åren? Finns det planer på förändringar i framtiden?

Avgränsningar

Jag har valt ut ett geografiskt område, stadsparken i Trelleborg, och har följt dess historia från 1896 fram till våra dagar. Jag har valt att skriva om händelser genom åren som till exempel byggnader, hur gångsystem har förändrats och hur träden har haft och har betydelse för stadsparkens rumslighet. Jag tar inte upp hur det sociala livet eller nyttjandet av parken har sett ut. Inte heller andra parker för att exemplifiera den engelska stilen eller den tyska. Mitt val blev att rita en enkel skiss över de båda stilarna för att förtydliga min skrivna text.

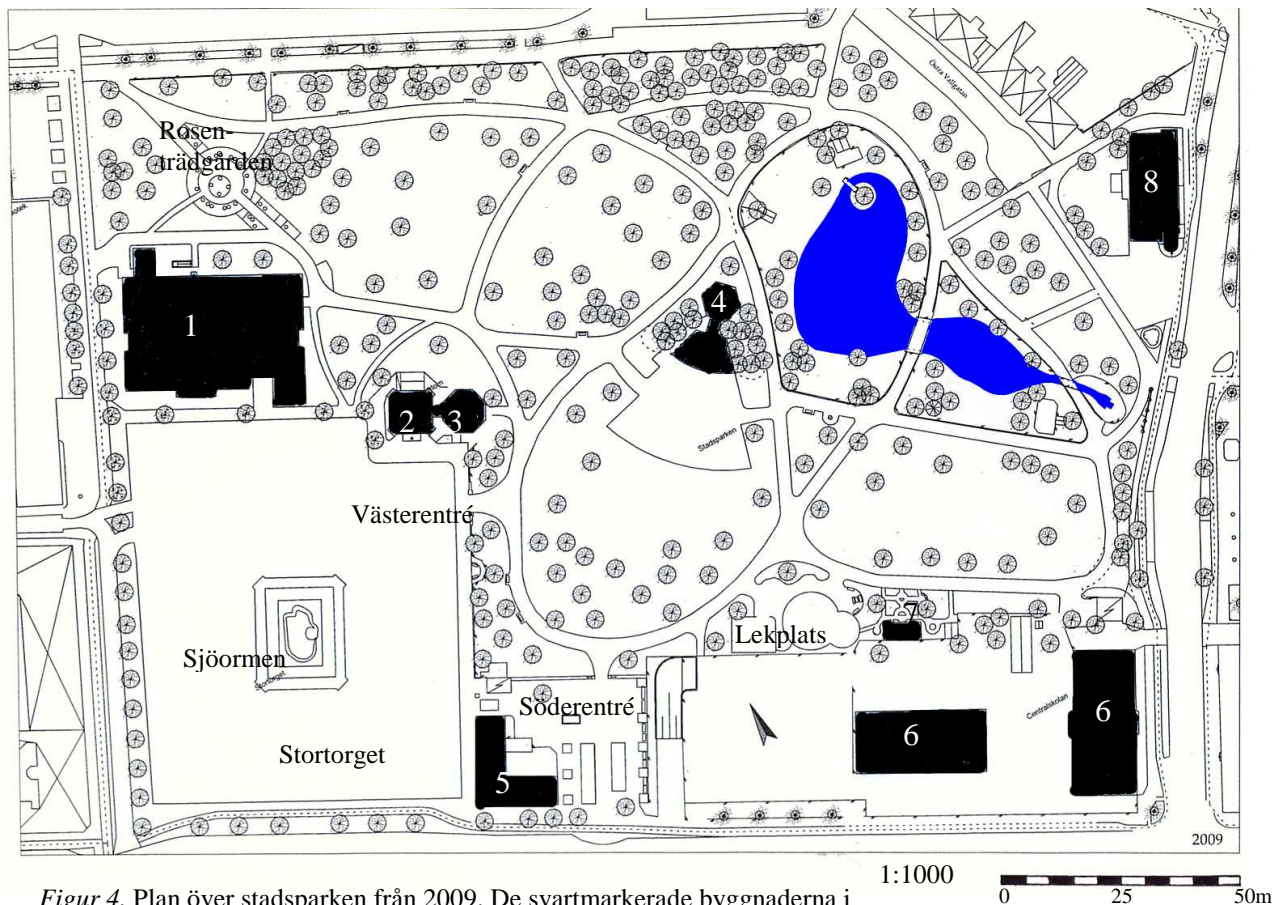
Metod & Material

Vid ett flertal tillfällen har jag besökt stadsparken för att fotografera och dokumentera hur parken ser ut idag. Jag har studerat litteratur och genomfört en intervju med Göran Larsson, parkchef i Trelleborg. Intervjun som genomfördes var halvöppen, vilket betyder att jag inte till punkt behövde följa mina i förväg uppställda frågor. Utan fick lov att ta med sådant som kom upp under intervjun. Mycket av den information som Göran bidrog med var sådant som inte finns nedskrivet och därför har intervjun varit helt avgörande för bland annat rubriken för framtidsplaner. Mycket av litteraturen som handlade om stadsparken fann jag på biblioteket i Trelleborg. Information om engelska parker, parker och stadsparker i allmänhet har jag funnit på SLU, Alnarps bibliotek och litteratur som jag själv haft. Jag har varit i kontakt med föreningen *Gamla Trelleborg* och *Centralarkivet* i Trelleborg. På *Stadsbyggnadskontoret* och *Mät & kartavdelningen* fick jag tag på flera planer och kartor över stadsparken från olika år. På *Arkitektkontor Arén AB* fick jag de senaste planerna/kartorna och bilderna över parken. Jag har sökt information på flera ställen för att få ihop så mycket fakta som bara gick. Jag upptäckte också att flera referenser upprepades på de olika ställena som jag besökte.

Jag har valt att presentera arbetet genom att utgå ifrån hur parken ser ut idag. Jag presenterar de element som bygger upp den och de byggnader som finns i parken och i dess närhet som är av betydelse. Ett sammandrag följer senare av hur jag uppfattar att det har gått till innan stadsparken anlades och tiden vid anläggandet, samt allmänt om den engelska landskapsstilens spridning till övriga Europa. Hur det formspråket och tiden för anläggandet har haft betydelse för gestaltningen. Jag fortsätter arbetet med att beskriva de element som tillsammans bygger upp Trelleborgs stadspark och hur detta har förändrats från 1896 fram till idag. Vilka innefattas av byggnader, stortorget i väster, gångsystemen, dammarna, träden och övriga planteringar. I slutet av arbetet presenterar jag de planer som idag finns för stadsparkens framtida förändringar.

Stadsparken 2010

Trelleborgs stadspark (se Figur 4) är till ytan relativt liten men jag upplever den väldigt intressant. Parken är inhägnad med ett vackert smides staket i den delen som gränsar mot stortorget. Vackra lyktstolpar och bänkar i parken för fram karaktären av att det är en äldre anläggning. Likaså gör många av de äldre träden, till exempel en platan *Platanus x acerifolia* som står bredvid den mindre dammen.

Figur 4. Plan över stadsparken från 2009. De svartmarkerade byggnaderna i parken är följande enligt text nedan. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)

Parkens byggnader är enligt följande i planen:
(Markeringar av olika slag i planen är gjorda av mig, Sofie Åkesson.)

1. Museum (tidigare Tingshus)
2. Vattentorn
3. Cafépaviljong
4. Musikpaviljong
5. Kiosk och restaurang
6. Centralskolan
7. Parkavdelningens gamla stuga
8. Ebbehallen

Det finns några generella drag, eller separata element, som tillsammans bygger upp offentliga parker. Till dessa hör gräsplaner, gångar, vattendrag, träd, buskar och övriga växter.⁴ Vilket det också förefaller vara i Trelleborgs stadspark, där uppbyggnaden består till stor del av större gräsytor där främst träd och en del vintergröna buskar är placerade (se Figur 5). Placeringen av dessa växter är som solitärer och grupper i gräset. Mellan dessa gräsytor slingrar sig parkens gångar fram och tillsammans bildar dessa två element parkens sammanhållande struktur. Det var viktigt att avväga deras omfång mot varandra⁵ så att inte gångarna kom att dominera över gräsplanerna.⁶

Figur 5. Musikpaviljongen i stadsparken januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)

I parkens östra del finns två fågeldammar som hänger ihop. Det var av betydelse att ha dammar i parkerna. Eftersom de bidrog med försköning och variation till parken, men de behövde inte vara så stora till ytan. Hade dammen istället en oregelbunden form skulle den upplevas som vidare.⁷ Dammarna i stadsparken är oregelbundna till formen och över dammarna leds tre broar. Två av dessa kan beträdas av allmänheten och den tredje finns inom dammområdet som är inhägnat (se Figur 6). Växtligheten är som tätast kring dammarna och här finns också många vintergröna buskar. De ger tillsammans med träden parken karaktär, skapar vyer och bidrar till utformningen av mellan- och förgrundspartierna.⁸ Strax bredvid dammarna finns en musikpaviljong och framför den breder gräset ut sig (se Figur 5). Härifrån är vyn över parken större än vad den är närmre dammarna. I parkens nordvästra hörn finns rosenträdgården som är cirkulärt gestaltad med gångar från fyra håll som leder in i mitten där de korsas.

---

⁴ Nolin, Catharina. (1999). Till stadsbornas nytta och förlustande: Den offentliga parken i Sverige under 1800-talet. Laholm: Byggförlaget, s.104.

⁵ Ibid., 1999, s.110.

⁶ Ibid., 1999, s.107.

⁷ Ibid., 1999, s.111.

⁸ Ibid., 1999, s.104.

Figur 6. En av stadsparkens dammar med bro i januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)

Parkerna skulle ge besökarna olika upplevelser i form av byggnader, utsikter över omgivningarna, skiftande träd och buskgrupper med mera.⁹ Den vanligaste byggnadstypen i de offentliga parkerna var serveringar av olika slag.¹⁰ Under hela 1800-talet blev musikodlingen mer och mer framträdande inom det borgerliga skiktet,¹¹ vilket innebar att musikpaviljonger och teatrar ofta placerades i parkerna. Dessa byggnader var i första hand till för nöje. I slutet av 1800-talet tillkom också bibliotek och museer som var till för ökad kunskap.¹²

I Trelleborgs stadspark och i dess närhet finner man många av dessa byggnader. I parkens södra del utmed Nygatan finns kiosk och restaurang med uteservering sommartid. Öster om detta finns parkavdelningens gamla stuga (se Figur 7) med allmogeträdgård. Bakom denna stuga ligger Centralskolan som idag inte är i bruk. Öster om parken finns Ebbehallen, en konsthall med skulpturer av Axel Ebbe. I norr ligger Övre, Trelleborgs busstation med parkering. Strax intill ligger Söderslättsgymnasiet och i väster ligger Biblioteket och Tingshuset. Tingshuset är från och med den 15 januari 2010 museum. Stortorget måste också tas upp för det hänger på sätt och viss ihop med stadsparken. Här förekommer än idag torghandel, till och med en kall vinterdag. Mellan torg och park finns Trelleborgs gamla vattentorn som idag är under renovering. Intill vattentornet finns en paviljong där café servering förekommer (se Figur 8). Som jag tidigare nämnt finns en musikpaviljong/scen, centralt i parken.

⁹ Nolin, 1999, s.104.

¹⁰ Ibid., 1999, s.259.

¹¹ Ibid., 1999, s.263.

¹² Ibid., 1999, s.281.

Figur 7. Parkavdelningens gamla stuga. (Foto: Sofie Åkesson)

Figur 8. Vattentornet och cafépaviljong. (Foto: Sofie Åkesson)

Utan dessa byggnader, gräsytor, gångar, träd och buskar hade inte stadsparken varit vad den är idag. Dammarna väcker också lite extra uppmärksamhet med det rika fågelliv som finns där, samt påfåglarna som spatserar runt i parken.

Stadsparkens tillkomst

Tiden då stadsparken kom till

Många svenska städer hade parker innan 1890-talet och parkerna var numera ett naturligt och obligatoriskt inslag i de svenska städerna.¹³ I Trelleborg fanns det innan stadsparkens tid en parkanläggning kallad *Liljeborg* några hundra meter norr om staden. Den anlades på 1840-talet av muraren L. J. Ljunggren som själv hade planterat både träd och buskar, vilka växte upp och bildade en vacker parkanläggning. På 1930-talet såldes marken till staden som efter några år byggde både skola och bostadshus på platsen.¹⁴

Efterhand som staden Trelleborg växte och utvecklades fanns en tanke på att skaffa ett mer centralt placerat salutorg än det som tidigare funnits. I samband med torgfrågan fanns också diskussioner om en kommunal park. Ganska snart var man överens om att ett nytt torg behövdes men dess placering var man inte ense om. Parkfrågan stötte på både motstånd och passivitet från stadens styrande män. Intresset av en stadspark var om möjligt inte så stort eftersom det till varje större handelshus tillhörde en trädgårds- eller parkanläggning och i regel en liten trädgårdstäppa till varje mindre fastighet. Folket i staden var troligen ganska nöjda med vad de hade så det dröjde ganska länge innan förslaget på en stadspark började få en mer konkret struktur. Det handlade också om att staden skulle ha pengar till ett så stort projekt då stadsbudgeten var hårt ansträngd. Stadsbudgeten förbättrades genom att sockerbruket, bryggeriet och Lund-Trelleborgs järnväg anlades, och när sedan länslasarettet tog *Skarpskytteparken* i anspråk fanns inga grönområden kvar förutom kyrkoplanteringen. Ingen kunde tänka sig att denna gamla aktningssvärda plantering och begravningsplats skulle bli nöjespark.¹⁵ I oktober 1895 fick stadsfullmäktige i Trelleborg en skrivelse där det påtalades att det endast fanns en plantering i hela staden:

*”Vigten för samhället att få denna brist avhjälpt ligger i öppen dag. För stadens egna innevånare är det uppenbarligen af ej ringa betydelse såväl från sanitär som estetisk synpunkt att få tillgång till en tidsenligt anordnad och någorlunda centralt belägen park”*¹⁶

Marken där stadsparken idag ligger ägdes av handlare Sam Thelin och ett par Vemmerlövsbor.¹⁷ De sålde marken till ett par av stadens ledande kommunalmän, grosshandlarna Johan Kock och Olof Andersson. Dessa två erbjöd sedan staden marken norr om Nygatan (se Figur 9), för samma summa som de själva hade betalt, 20.000 kronor. Men en förutsättning var då att staden till ett nybildat Teaterbolag skulle för inköpspriset upplåta ett område där en teaterbyggnad skulle få uppföras. Det beslöts även att det nya torget skulle anläggas väster om stadsparken. Någon teaterbyggnad blev det inte där utan den skulle istället uppföras i samband med det blivande stadshotellet.¹⁸ Efter flera sammanträden och diskussioner om hur stadspark- och salutorgs frågan skulle lösas fanns det år 1895, ett stadsfullmäktigebeslut på att detta skulle genomföras.¹⁹

---

¹³ Nolin, 1999, s.246.

¹⁴ Trelleborgs Allehanda. (1966). *Trelleborg: som det var – som det är*. Trelleborg: eget tryckeri, s.22.

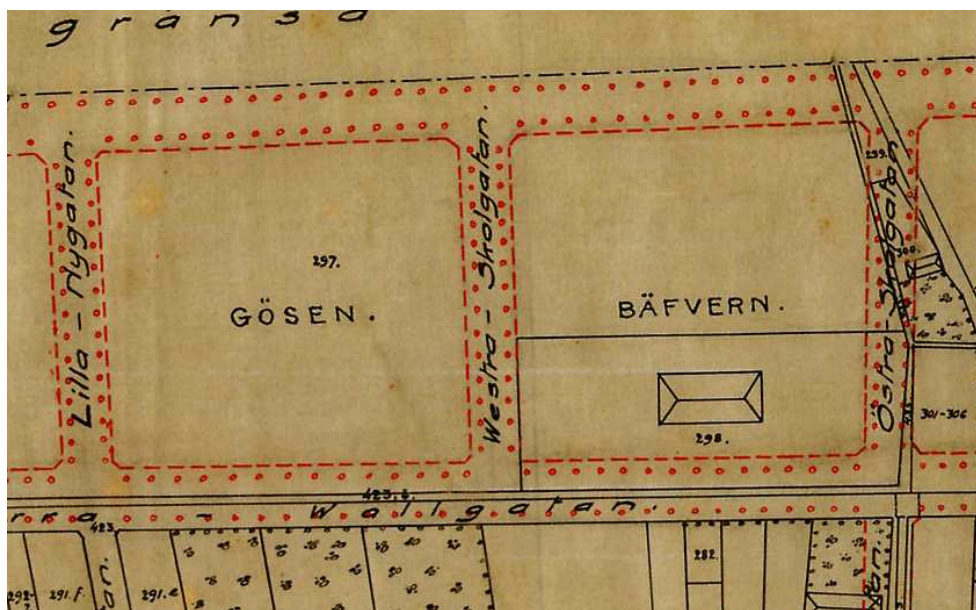
¹⁵ Svensson, Göte. (1951). *Från Österbro till Katteback*. Trelleborg: Tryckeri Allehanda Trelleborg, s.113.

¹⁶ Kommunal Teknik. (1996). *Trelleborgs Stadspark 100år*. Trelleborg: Kommunal Teknik, s.10.

¹⁷ Svensson, 1951, s.114.

¹⁸ Trelleborgs Allehanda, 1966, s.82.

¹⁹ Svensson, 1951, s.116.

Figur 9. Del ur en karta över Trelleborg upprättad år 1876. Områdena GÖSEN och BÄFVERN är där stortorget och stadsparken idag finns, tillsammans med en bit till som ligger ovan kartbilden. (Från mättingsarkivet, Trelleborgs kommun)

Länsträdgårdsmästare Bengt Kjellson fick planeringsuppdraget och hans förslag godkändes med tillägg av att anlägga dammar i parkens nordöstra hörn. Parkytan uppgick till 27 000 kvadratmeter och kostnaderna beräknades uppgå till 2 002 kronor och 35 öre.²⁰ Den 14 februari 1896²¹ stod den nyanställda stadsträdgårdsmästaren Axel Andersson, som hade hämtats från Alnarp,²² och såg ut över de områden som senare skulle bli park och torg.²³ Vid anläggandet fick man ta hänsyn till Österbäck, som under mycket lång tid hade runnit fram genom markerna norr om staden. Österbäck gjorde några stora krökar inom området som grävdes ut till ett par vackra fågeldammar. Till sin hjälp hade Axel Andersson fått fem manningar som alla slet med tippvagn efter tippvagn. Området där det blivande torget skulle anläggas var mycket sankt på ett ställe och där tippades jordmassorna från dammarna. Sommaren 1896 rann förbi²⁴ och på den 27 000m² stora, ganska plana ytan²⁵ planerades gångar, blomsterrabatter rutades in, och gräsmattorna besåddes.²⁶ På hösten 1896 anlände cirka 2 600 träd och buskar.²⁷ Axel Andersson gick före sina manningar och markerade var de skulle plantera alla de dendrologiska rariteterna och de hederliga svenska trädslagen.

²⁰ Kommunal Teknik, 1996, s.10.

²¹ Svensson, 1951, s.116.

²² Trelleborgs Allehanda. (1967). *Det nya Trelleborg*. 2:a upplagan. Trelleborg: eget tryckeri, s.18.

²³ Svensson, 1951, s.117.

²⁴ Ibid., 1951, s.117.

²⁵ Fribing, Berndt; Andersson, Karin & Sjögren, Christer. (1987). *Sveriges sydligaste natur: från Trelleborg och Söderslätt*. Trelleborg: Tryckeri Allehanda Trelleborg 1987, s.97.

²⁶ Svensson, 1951, s.117.

²⁷ Fribing, Andersson & Sjögren, 1987, s.97.

Sen kom vintern och trelleborgarna gick och väntade på att den stora förvandlingsperioden skulle inträffa. I maj 1897 stod den allra spädaste och vackraste grönskan i stadens stadspark. Stadens borgerskap lustvandrade i sin vackra park (se Figur 10 och 11), något de var verkligt stolta över.²⁸

Figur 10. Stadsparken i början av 1900-talet. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)

Figur 11. Stadsparken i Trelleborg. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)

---

²⁸ Svensson, 1951, s.117.

Den landskapliga stilens påverkan på parkens utformning

1890-talets parker i Sverige

Många av de offentliga parkerna som tillkom i de svenska städerna under 1890-talet låg oftast i städer där det förekom parker sedan tidigare. Men dessa parker ansågs inte längre kunna tillfredsställa den snabbt växande befolkningens behov. Vid denna tid var parkerna nu ett naturligt och obligatoriskt inslag i de svenska städerna och hur de skulle gestaltas för att motsvara de krav man hade på dem blev allt tydligare. Redan under århundradets mitt hade det utvecklats idéer där det bland annat framhölls vilken nytta arbetarna och deras familjer skulle ha av parkerna. Det påpekades att arbetarnas moral och sedlighet skulle öka och alkoholkonsumtionen minska om de fick tillgång till vistelser i parken under lediga dagar. Det betonades nu också att arbetarna och deras barn hade rätt att komma ut från den bullriga staden, till friskare och renare luft. Städernas utveckling med de snabbt växande industrierna och arbetet vid fabrikerna påverkade hälsan. Det låg också andra tankar bakom detta, man ville veta var stadsborna befann sig. De skulle inte ströva omkring på stadens gator och torg.²⁹

Parkerna var inte längre enbart till för social samvaro utan det planerades också för aktiviteter. Nu såg man också mer till barnens behov och lek- och idrottsplatser blev allt vanligare i parkerna. Gestaltningmässigt strävade man efter att utforma parkerna så naturligt som möjligt. Vilket hänger ihop med en förändrad natursyn. Det fanns inte ett sätt att se och tolka naturen, utan flera. Som exempel kunde naturligt gestaltade parker fungera som ersättning för den *äkta* naturen när den minskade i takt med att städerna växte. Det finns också antydningar om att de styrande ansåg att den arbetande befolkningen behövde enkelt utformade parker som överensstämde med deras behov. I Malmö föreslogs det en naturpark som bland annat skulle påminna arbetarna om de hagar och skogsbackar i stadens närhet som de brukade besöka. Möjligen kan intresset för naturlika planteringar ha med det ökade intresset för friluftsliv och resande att göra. Man *upptäckte* det svenska landskapet, vilket uppfattades som en lämplig förebild till parkerna.³⁰

Engelsk landskapsstil

Det hela började i Storbritannien under 1700-talet, och vid den tiden dominerades allt av en enda stil – den engelska landskapsparken. Går man längre tillbaks i tiden var den engelska landskapsparken inte helt och hållet engelsk, utan går tillbaka till Mesopotamiens jaktparker, hjortparkerna i det nordamerikanska England och trädgårdarna i antikens Rom och renässansens Italien. Men även förändringar inom jordbruket, vetenskapen och det filosofiska och politiska tänkandet påverkade under den tiden. Alla dessa faktorer bildade tillsammans det som 1700-talets trädgårdsarkitekter utvecklade till en långlivad konstform. I västvärlden var det helt nytt det som trädgårdsarkitekterna införde, det vill säga införandet av en naturalism. Den tidens privata parker skulle så småningom ge upphov till de allmänna parkerna.³¹ Det är en stil hämtad från det engelska landskapet med böljande betesmarker samtidigt en protest mot den tuktade franska stilen och det som den representerade i form utav envælde och kungligt förtryck.

---

²⁹ Nolin, 1999, s.246-247.

³⁰ Ibid., 1999, s.247-248.

³¹ Hobhouse, Penelope. (2004). *Trädgårdskonstens historia 3000 år*. Hong Kong: Natur och Kultur, s.205.

Arrangerandet av dessa trädgårdar var att försöka återskapa konstnärernas ideala eller pittoreska landskapsbilder. Man försökte skapa en ädel eller harmonisk landskapsstil i de franska målna Nicolas Poussins och Claude Lorrains anda.³² Genom att göra föremål mörka och dra ihop det planterade mer och mer ju längre ifrån det är. Kan man få det att verka avlägsnare, på samma sätt som en målning.³³ Trädgårdsstilen var inte bara förknippad med måleriet utan hade också kopplingar till litteraturen. Trädgården skulle ses som en serie bilder och njutas av som poesi. Den ska läsas som en serie texter, tillfredställa ögat och sysselsätta fantasin. Man skulle därför kunna benämna den *engelska parken* eller *landskapsträdgården* för den *sentimentala* eller *känsllosamma* trädgården.³⁴ Man skulle kunna dela upp 1700-talets engelska trädgårdar i två olika varianter, då det förekommer oenighet om hur man ska benämna denna trädgårdsstil. Den ena stilen är den romantiska eller pittoreska där man arrangerar som en tavla. Den andra är det stiliserade back- och beteslandskapet som åstadkoms av att man förstärker de landskapliga förutsättningarna som finns naturligt givna. Dessa två stilar representeras av William Kent och Lancelot "Capability" Brown som båda är kända namn från 1700-talets England.³⁵

De franska upplysningsfilosoferna som levde på 1700-talet kan man med all rätt säga var dem som *upptäckte* England åt övriga Europa; Newtons naturvetenskap, Bacon och Lockes filosofi, samhällsskicket och parlamentarismen.³⁶ Den engelska landskapsstilen spreds i mer eller mindre förvandlad form till övriga Europa, och till Sverige kom den romantiska trädgården framförallt med Fredrik Magnus Piper (1746-1824). Han blev utsänd i Europa av Gustav III för att lära och studera. Projektet var Drottningholm (se Figur 12) där man hade planer på att anlägga en romantisk så kallad engelsk park. Piper reste i Italien där han betraktade naturscenerierna som han kallade *pittoreska* och *grandiosa*. Resan gick vidare över Frankrike och ytterligare till England där han tycks ha blivit fascinerad över den nya typen av landskapsträdgårdar. Efter hemkomsten till Sverige år 1780 påbörjades trädgårdsanläggandet vid Drottningholm och den kungliga parken i Haga. Det som gjorde det romantiska vid Drottningholm var de utdikningskanaler med broar och holmar som man skapade. Landskapet vid Haga erbjöd ett större register där Piper kunde skapa en mer omväxlande miljö. Naturligtvis blev de kungliga anläggningarna vid Stockholm viktiga för spridandet av det romantiska trädgårdsidealet i Sverige.³⁷

I Skåne blev de styrande allt mer medvetna om lummiga promenadstråk och stadsparker under 1800-talet. I England hade det funnits allmänna parker redan på 1700-talet men detta spred sig nu även till Sverige. I de alltmer framväxande industristäderna blev parkerna städernas främsta prydnad. Anläggningarna skulle ha vackra promenadstråk, exotiska trädslag, öppna vyer och konstverk. Det skulle också finnas plats för nöjen.³⁸ Det var inte bara de större städerna som fick parker. I många mindre skånska städer som till exempel Kristianstad, Landskrona, Ängelholm, Hässleholm, Eslöv, Trelleborg, Ystad och Tomelilla anlade man parker och promenader. I de mindre städerna var parkerna ofta miniatyrer av stora stadsparker från större städer.³⁹ Det vanligaste var att man använde sig av den engelska parken eller den

---

³² Blennow, Anna-Maria. (2002). *Europas trädgårdar*. Lund: Signum, s.205.

³³ Ibid., 2002, s.207.

³⁴ Ibid., 2002, s.205 .

³⁵ Ibid., 2002, s.206.

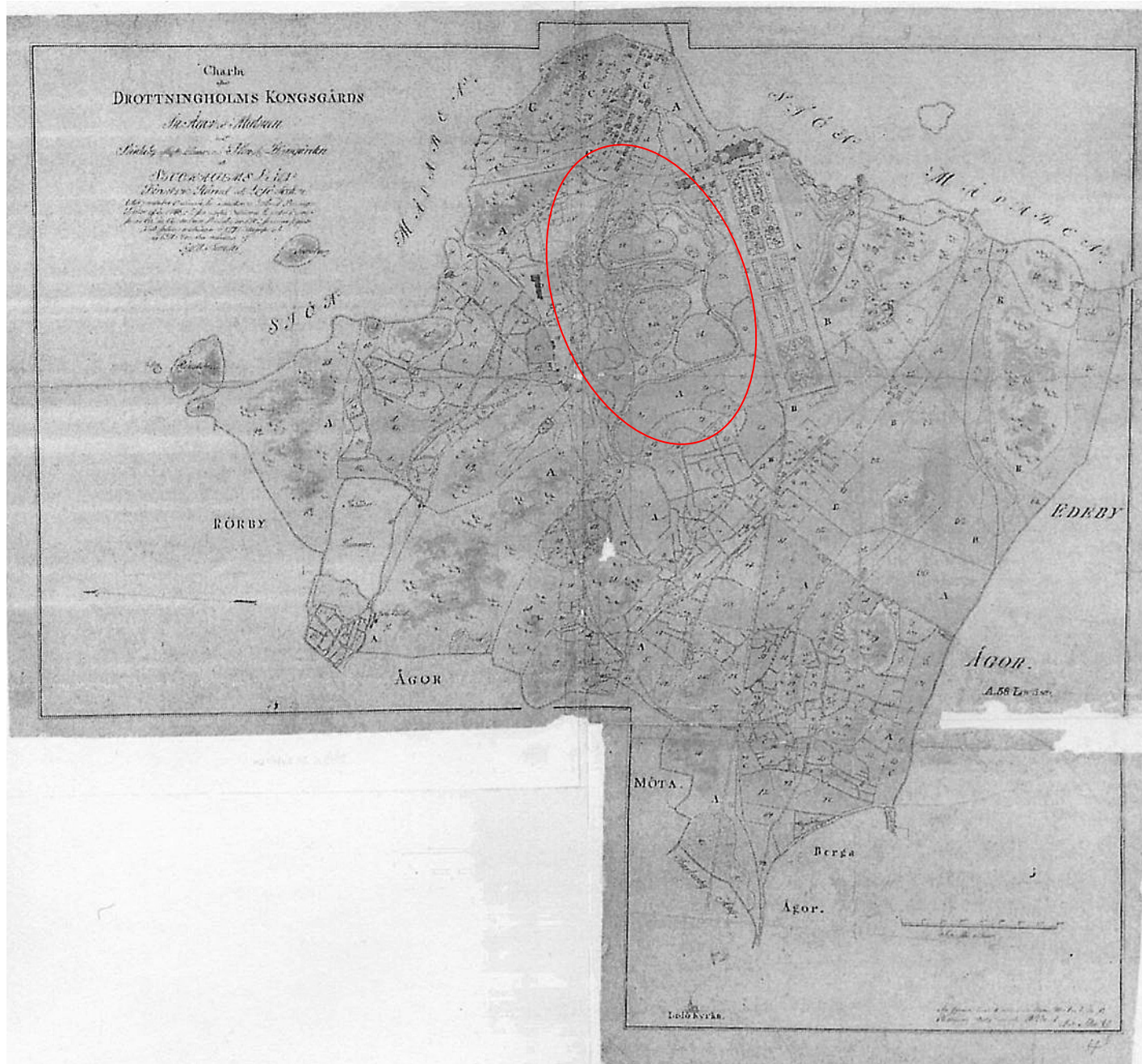
³⁶ Ibid., 2002, s.221.

³⁷ Ibid., 2002, s.239.

³⁸ Hansson, Marie. (1997). *De skånska trädgårdarna och deras historia*. Lund: Signum, s.165.

³⁹ Ibid., 1997, s.174.

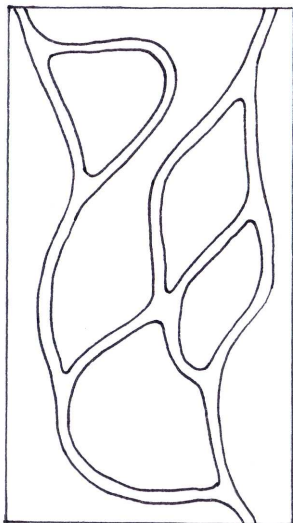

Figur 12. Del från en kartserie över Lovö socken Drottningholm nr1, ägoredovisning från 1811. Med markeringen i kartan vill jag visa den del av Drottningholm som Fredrik Magnus Piper var delaktig i, vid slutet av 1700-talet. (Hämtat från Lantmäteristyrelsens arkiv. © Lantmäteriet Gävle 2010. Medgivande I 2010/0055.)

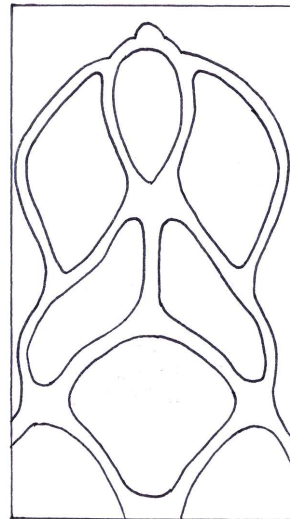
engelska landskapsstilen av större anläggningar⁴⁰ och det tydligaste kännetecknet är att den inte har någon centralaxel (se Figur 13). Gångarna ska slingra sig likt en labyrinth kring de olikformade kvarteren. Det var inte heller enkelt att få en överskådlig bild över parkens storlek och form.⁴¹

Tysk stil

I mindre anläggningar, som lustträdgårdar och stadsparker, var det vanligast med den tyska stilen. Den känns igen av att den var symetriskt utformad och innehöll inga raka linjer.⁴² Stilen kom ursprungligen från England. Den beskrivs som en blandning mellan den engelska och den franska stilen. Eftersom den engelska var naturlig och målande och den franska stil och dekorativ var den tyska något där emellan.⁴³ I den tyska stilen var gräsyrtorna organiskt formade med mjukt slingrande gångar däremellan. Centralaxeln delade trädgården i två likadana halvor (se Figur 14). Det bidrog till att den var mer lättöverskådlig än den engelska stilen.⁴⁴ I de formade gräskvarteren gjordes rabatter som antingen formades efter kvarterets krökning, som rundlar eller stjärnor. Det var viktigt att ordna träd- och buskgrupperna efter höjd, bredd, bladfärg, blomning osv. Man arrangerade också bladväxter i egna grupper i gräsyrtorna.⁴⁵ I den skånska skogsbygden, var den engelska stilen mest uppskattad och på slätten och i risbygden var den tyska mest omtyckt. Kanske har det att göra med att den tyska stilen påminde mer om den forna korsgången än vad den engelska stilen gör. Det krävdes inte lika mycket arbete att göra om en korsgångsanläggning till tysk stil som till en engelsk.⁴⁶

Figur 13. Gångsystem i engelsk stil.
(Bild: Sofie Åkesson)

Figur 14. Gångsystem i tysk stil.
(Bild: Sofie Åkesson)

⁴⁰ Flinck, Maria. (1996). Tusen år i trädgården: Från sörmäländska herrgårdar och bakgårdar. Värnamo: Rabén Prisma, s.92.

⁴¹ Hansson, 1997, s.112.

⁴² Flinck, 1996, s.92.

⁴³ Möller, Lotte. (1995). *Maryhill – en trädgård i Lund*. Örebro: Ljungföretagen, s.51-52.

⁴⁴ Hansson, 1997, s.112.

⁴⁵ Ibid., 1997, s.143.

⁴⁶ Ibid., 1997, s. 115, 117.

Stadsparkens utveckling från 1896 till idag

Byggnader

Musikpaviljongen

Stadsparken har haft tre olika musikpaviljonger genom åren. Den första (se Figur 15) uppfördes av Byggnadsfirman Bröderna Andersson för en kostnad av 540 kronor. Den stod färdig till den 6 juli 1909 samtidigt som färjeleden Trelleborg-Sassnitz invigdes⁴⁷ i närvaro av dåvarande kungen Gustav V och kejsare Wilhelm II. För musikunderhållningen denna dag stod Skånska Dragonerna.⁴⁸ Den första musikpaviljongen blev snart för liten och en ny byggdes 1930 (se Figur 16 och 17). Denna byggdes senare till med en estrad och soffor kom till för åhörarna.⁴⁹

Musiklivet i Trelleborg utökades och behovet av en större musikpaviljong var stort. Den nuvarande paviljongen (se Figur 18) invigdes 1967 av orkesterföreningen, TOF-kören och ABF:s Elitorkester, som den då hette. Under alla år har det förekommit musik i stadsparken och musikstilarna har varierat vilket inneburit att det varit blandad publik. Musiken i stadsparken är än idag betydelsefull under somrarna i Trelleborg.⁵⁰

År 2000 restaurerades plattläggningen framför musikpaviljongen. Marken fylldes upp för att höja markytan och man utökade också ytan något.⁵¹

Figur 15. Stadsparkens första musikpaviljong. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)

⁴⁷ Sandell, Eric. (2005). *Spelet om en stad och Bilderna från förr*. Malmö: Elanders Berlings, s.176.

⁴⁸ Kommunal Teknik, 1996, s.36.

⁴⁹ Trelleborgs Allehanda, 1966, s.156.

⁵⁰ Kommunal Teknik, 1996, s.39-40.

⁵¹ Larsson, Göran, parkchef i Trelleborgs kommun. Intervju 2010-02-04 kl. 10.00-11.30.

Figur 16. Den andra musikpaviljongen. (Sven Nilssons bildarkiv)

Figur 17. Den andra musikpaviljongen i stadsparken. (Foto från Sven Nilssons bildarkiv)

Figur 18. Den nuvarande musikpaviljongen. (Foto: Sofie Åkesson)

Vattentornet

Grävningarna på stortorgets nordöstra hörn där vattentornet idag står påbörjades den 18 juli 1911. Den uppfördes för att i stadens nyanlagda vattenledningssystem få ordentligt tryck. Året därpå det vill säga 1912 stod det 58 meter höga vattentornet (se Figur 19) färdigt. Arkitekten bakom detta vattentorn var Ivar Tengbom, Stockholm.⁵²

Figur 19. Vattentornet innan 1935. (Vykort, Sven Nilssons bildarkiv)

I april 2009 påbörjades ett renoverings arbete av vattentornet. Det som bland annat gjordes var byte av dörrar och fönster, samt att hela fasaden blev omfogad. Detta var första gången vattentornet setts över sedan det stod färdigt 1912. I februari 2010 var arbetet klart och byggnadsställningarna plockades ned.⁵³

Cafépaviljongen

År 1997 byggdes cafépaviljongen (se figur 20) strax intill vattentornet med utsikt över stadsparken, ritad av Arkitekt, Eva Arén. Det har bidragit till att folk kan sitta inne och se ut över parken vintertid och på somrarna har man även uteservering.⁵⁴ Servering förekom innan cafépaviljongens tid, men då i vattentornet.⁵⁵

Figur 20. Cafépaviljongen i maj 2008. (Foto: Arkitektkontor Arén AB)

Ebbehallen

Sommaren 1935 eller mer precis den 26 juli, invigdes Ebbehallen i Trelleborg. Närvarande denna dag var dåvarande kronprinsparet. Axel Ebbe var bildhuggare och konstnär. De flesta

⁵² Trelleborgs Allehanda, 1966, s.116.

⁵³ Kindgren, Maria. (2010). Historiskt ansiktslyft snart klart. *Lokaltidningen Trelleborg* Årgång 4(07), 4.

⁵⁴ Larsson, 2010, muntlig.

⁵⁵ Kommunal Teknik, 1996, s.33.

av hans originalskulpturer finns samlade i Ebbehallen. 1933 skrev Axel och Lillemor Ebbe ett donationsbrev att de med gåvan ville visa Trelleborg deras uppskattning.⁵⁶ Byggnaden ligger precis i utkanten av stadsparken i den östra delen. Axel Ebbe är konstnären bakom många konstverk i Trelleborg bland annat Irrblosset och Sjöormen som jag kommer till senare.

Tingshuset/Museet

På 1970-talet togs den största biten mark ifrån stadsparken.⁵⁷ Då anlades dåvarande tingshuset i parkens västra del bredvid vattentornet. På platsen hade man tidigare haft utedass.⁵⁸ Tingshuset används numera som museum och invigningen hölls den 15 januari 2010.

Stortorget

Samma år som man började anlägga stadsparken började man också anläggandet av stortorget som då kallades Nya Torg.⁵⁹ Eftersom marken i de mittersta delarna av området var mycket sankt lades jordmassorna från stadsparkens dammar där för utfyllnad.⁶⁰ Det gick åt mycket kullersten till själva torget⁶¹ och trottoarerna runt omkring markerades med Ölandssten.⁶² I mitten av torget lämnades det en cirkelrund plantering där gräsmattor och rabatter anlades.⁶³ Vid midsommartid 1898 öppnades torghandeln på stadens nya torg.⁶⁴

År 1932 lades stortorget om med smågatsten och samma år kom också klockan upp, (se Figur 21) på stortorgets sydvästra hörn. Året därpå, 1933, hölls den första torgfesten i Trelleborg. Festen genererade pengar och ett överskott på 14 000 kronor lämnade en grundplåt till Axel Ebbes fontän Sjöormen (se Figur 22). Den invigdes samma dag som Ebbehallen, den 26 juli 1935⁶⁵ som jag tidigare nämnt i arbetet. 1996 återinvigdes Sjöormen efter att ha blivit renoverad.⁶⁶

Figur 21. Stortorget med klockan. (Foto från Sven Nilssons bildarkiv)

Figur 22. Axel Ebbes Sjöormen. (Foto: Sofie Åkesson)

⁵⁶ Trelleborgs Allehanda, 1967, s.20.

⁵⁷ Kommunal Teknik, 1996, s.11.

⁵⁸ Nilsson, Sven, medlem i Föreningen Gamla Trelleborgs styrelse, samtal 2010-02-01 kl.10-11.

⁵⁹ Trelleborgs Allehanda, 1966, s.94.

⁶⁰ Svensson, 1951, s.117.

⁶¹ Trelleborgs Allehanda, 1966, s.94.

⁶² Svensson, 1951, s.117.

⁶³ Trelleborgs Allehanda, 1966, s.94.

⁶⁴ Trelleborgs Allehanda, 1967, s.18.

⁶⁵ Svensson, 1951, s.129.

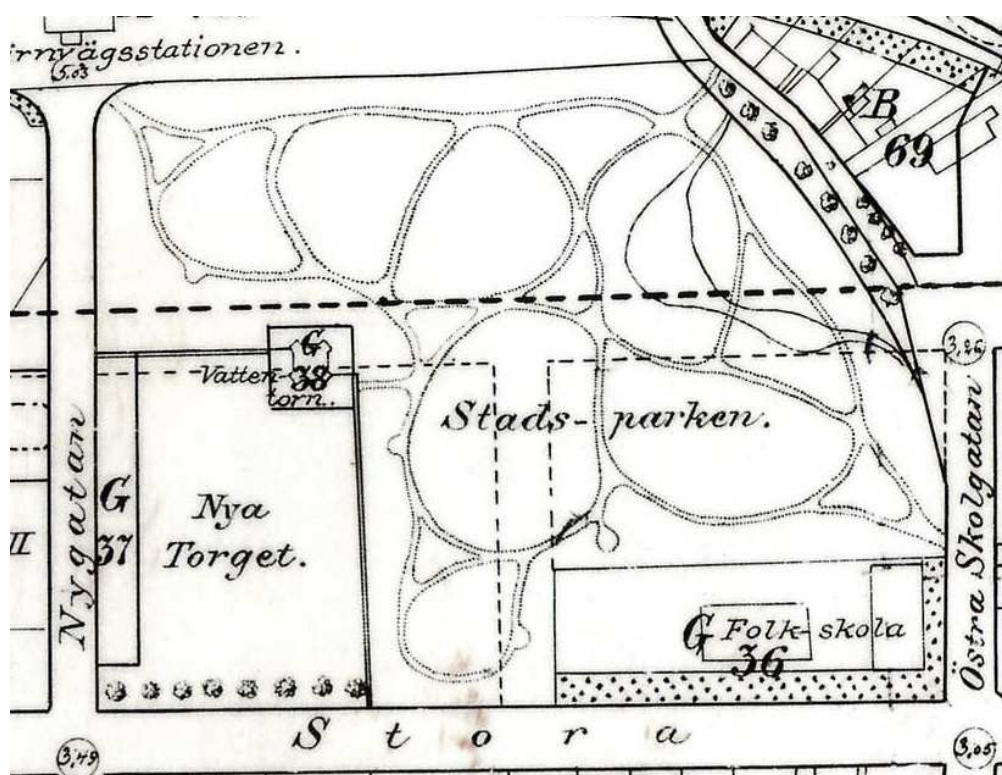
⁶⁶ Kommunal Teknik, 1996, s.33.

Gångsystem

Jag har tittat på flera planer och kartor över stadsparken från olika tider för att på så sätt skapa mig en uppfattning av hur gångsystemen har sett ut och hur de har förändrats. Den första kartan är från 1914-15 (se Figur 23). Gångsystemet är serpentinforma och oregelbundet i hela parken, enligt den engelska landskapsstilen.⁶⁷ Det fanns vid det tillfället fyra entréer in i parken.

Idag är gångarna lagda med betongplattor som gjordes i mitten på 1980-talet. Dessförinnan täcktes de av röd asfalt. Markbeläggningen i rosenrädgården bryter av det mönstret och är lagd i smågaststen.⁶⁸

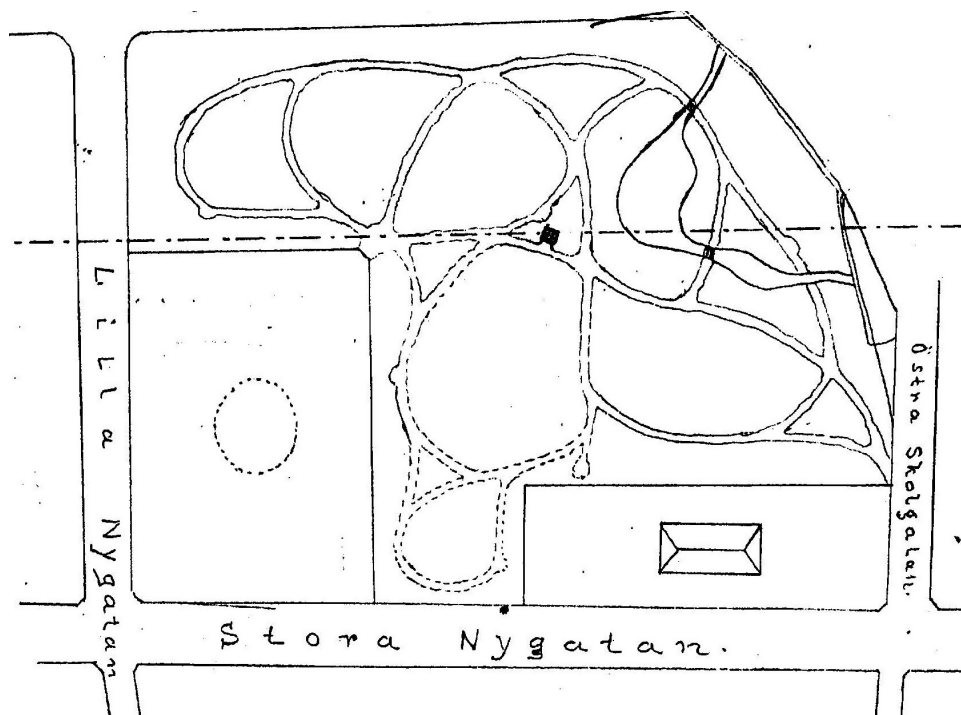
Innan asfaltens tid och vad jag har kunnat avläsa från äldre bilder av stadsparken ser det ut att ha funnits någon form utav grusbelagda gångar.

Figur 23. Del ur en större plan som togs fram 1914-15 som förslag till stadsplan för Trelleborg. (Från mättningsarkivet, Trelleborgs kommun)

⁶⁷ Hansson, 1997, s.112.

⁶⁸ Larsson, 2010, muntlig.

Figur 24. Situationsplan för musikpaviljongen 1930. Gångsystemet ser i princip oförändrat ut från 1914-15 förutom att det i den här planen inte längre finns entréer i de nordöstra- och nordvästra hörnen. (Från Bygglövsarkivet, innerstaden 4:10, Trelleborgs kommun)

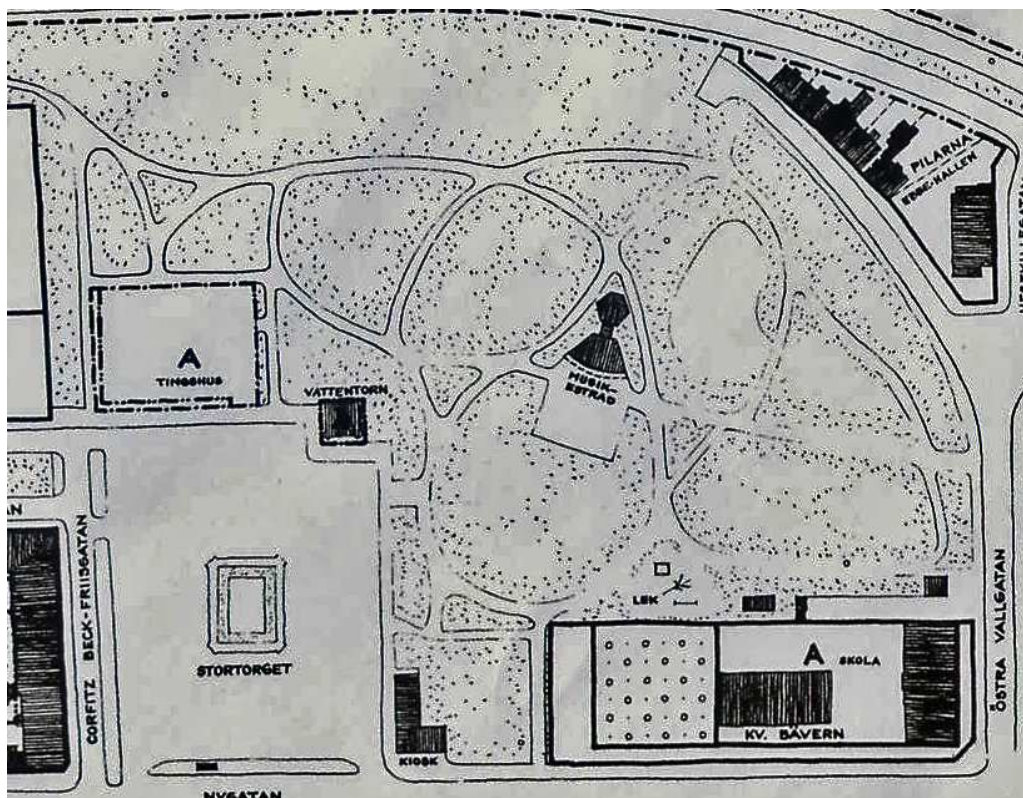
Planen från år 1930 (se Figur 24) påminner i stort om den tidigare. Det som skiljer dem åt är att entréerna i parkens norra del inte är utmärkta. Antingen så fanns de inte kvar eller så var de inte nödvändigt att göra planen så detaljrik eftersom den gjordes när den andra musikpaviljongen skulle uppföras.

Figur 25. Situationsplan av estraden från 1966. Den södra delen av parken har ändrat form, kiosken har kommit till (A) och gångarna och markytan bredvid har ändrat form. (Från Bygglövsarkivet, innerstaden 4:10, Trelleborgs kommun)

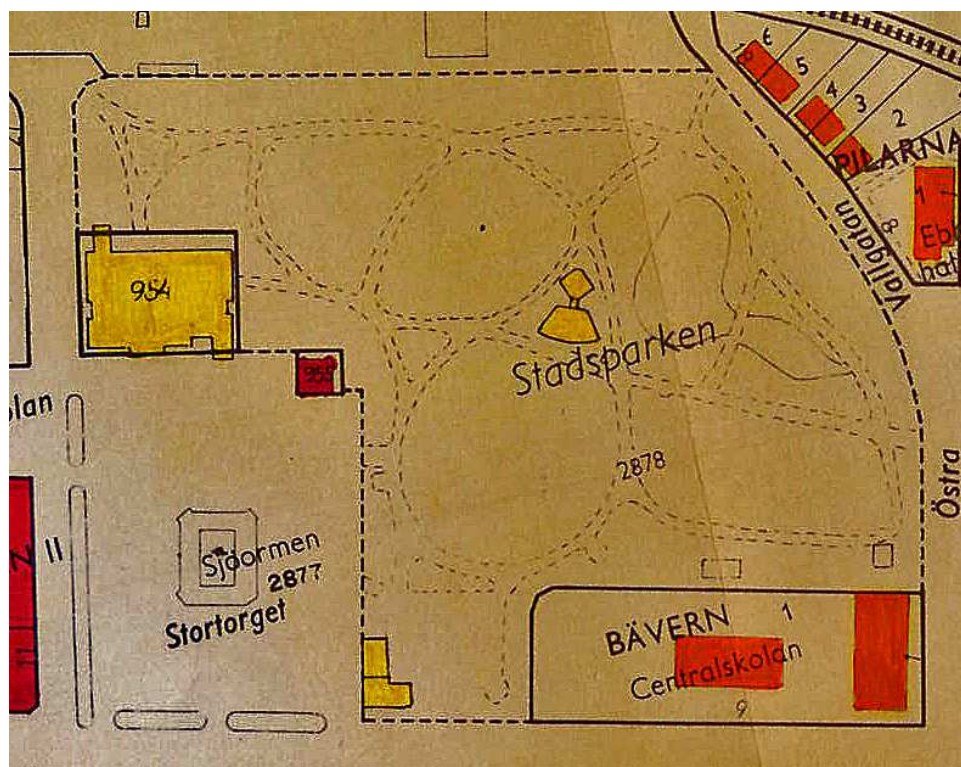
Den tredje planen som är från 1966 (se Figur 25) gjordes när musikestraden byggdes om och visar de viktigaste delarna av parken för det projektet. Det som jag tycker är intressant med den planen är att man tydligt ser stora förändringar i parkens södra del. Kiosken har kommit till och ytan bakom denna har blivit mer formell och strikt jämfört med den övriga parken. Gångarna i södra delen är inte längre mjukt formade utan skär rakt igenom den gräsplätt som finns i söder. Förändringen har antagligen att göra med, att man ville göra denna del av parken mer praktisk och lättare framkomlig.

Figur 26. Dispositionsplan för stadsparken 1969. Söderentrén har åter ändrat form och i stortorgets norra del i stadsparken finns nu tingshuset inritat. Gångsystemen ovan tingshuset har fått ny form. (Från Planarkivet, A 106:3 original, Trelleborgs kommun)

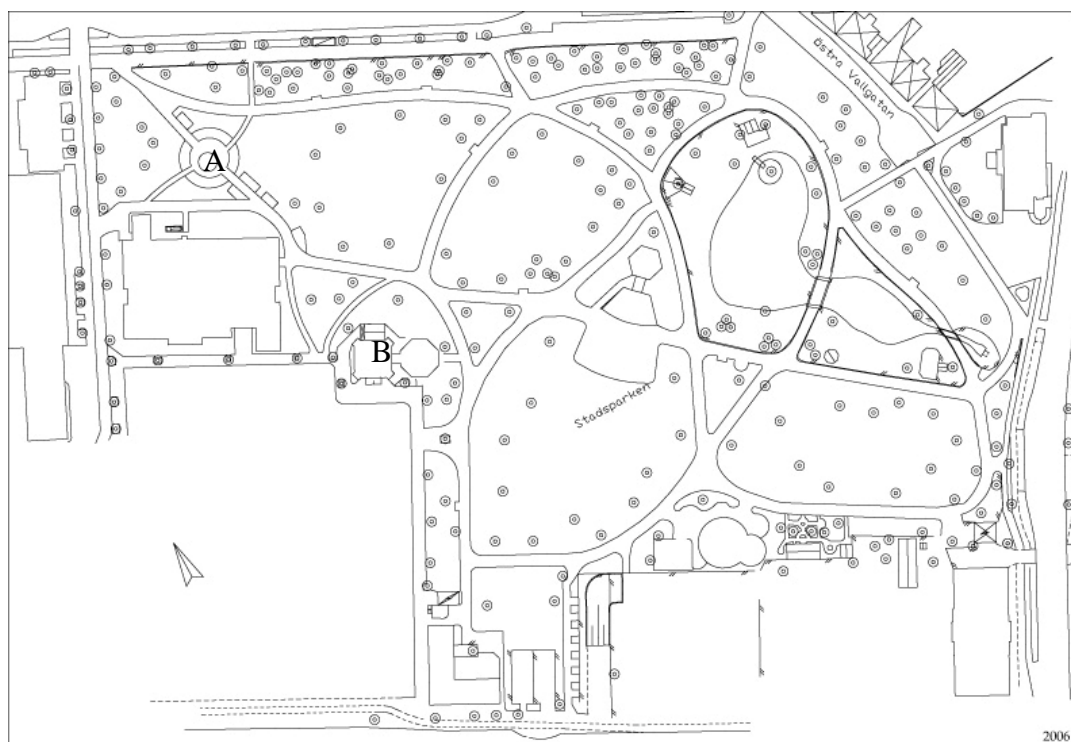
I den fjärde planen, vilken är från år 1969 (se Figur 26) finns tingshuset utmärkt. Det har medfört att gångsystemet i den närmsta delen har gjorts om. Det har blivit fler och tätare gånger i fortsatt mjuk stil som övriga delar. Vid den södra entrén har kiosken byggts ut och parkytan intill har förändrats. Gången som i den tidigare planen skar rakt igenom gräsytan finns inte längre utmärkt. Istället har gångsystemen söder om den stora gräsmattan fått mjukare former och fler gånger gjorts. Orsaken till att dessa ändringar gjorts kan möjligen ha att göra med att kiosken utökats och att man ville försöka återskapa de formmässiga strukturerna som tidigare funnits där.

Figur 27. Del ur en större plan över kulturhistorisk bebyggelseinventering för de centrala delarna av Trelleborg 1979/80. Ytan ovan tingshuset har ändrade gångsystem jämfört med planen från 1969. (Från stadsbyggnadskontoret, Trelleborgs kommun)

I planen från år 1979/80, (se Figur 27) den femte som finns med i arbetet, ser den södra delen av parken ut att vara i stort sätt oförändrad. Däremot har gångarna i parkens nordvästra del ändrat form och blivit färre. Det finns bland annat inte längre några gångar som leder runt tingshuset utan bara fram till det.

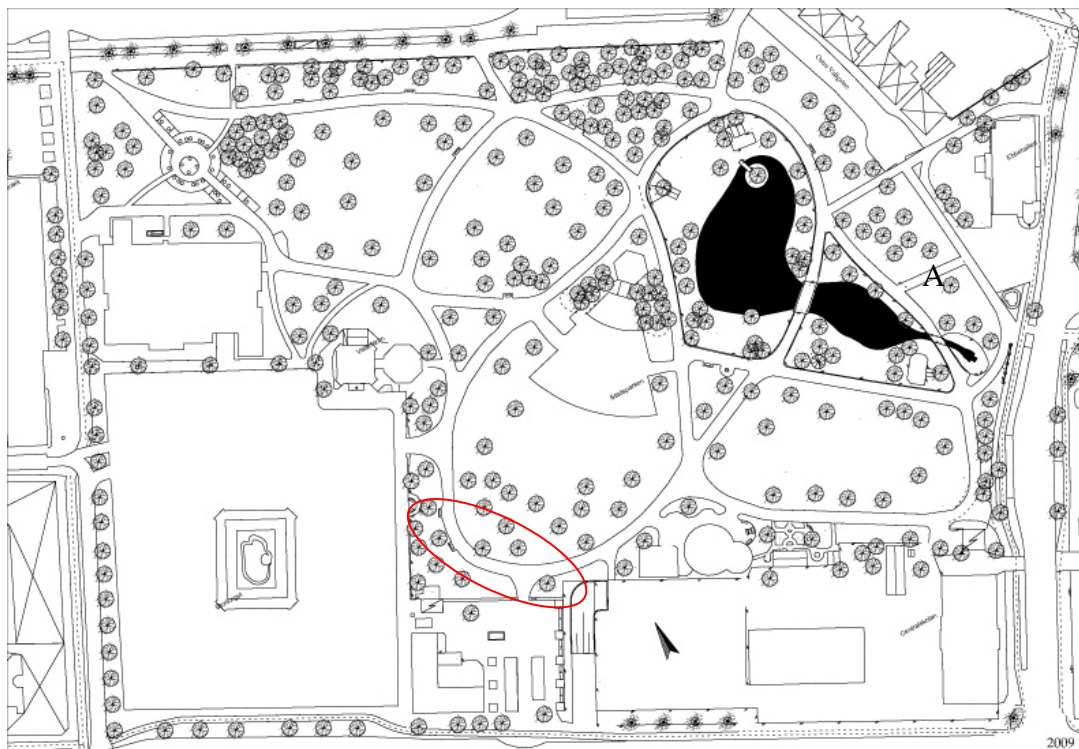

Figur 28. Plan över stadsparken från 2006. Området ovan tingshuset har ny form där Rosenträdgården (A) nu ligger. Det finns nu även fler entréer in i parken, främst i stadsparkens norra del som gränsar mot Övre busstation. Gångsystemen kring vattentornet (B) har förändrats samt att Cafépaviljongen finns. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)

Den sjätte planen är från 2006 (se Figur 28) och skiljer sig på många sätt ifrån den förra. Bland annat finns Rosenträdgården med i parkens nordvästra del, norr om tingshuset. I och med det förändrades också gångsystemet när Rosenträdgården anlades. Det har blivit fler mindre gångar och parken har också fått fler mindre entréer in i parken bland annat i norr, mot Övre busstation. Cafépaviljongen intill vattentornet finns med sedan 1997⁶⁹ samt att området kring vattentornet har ändrat form med några mindre gångar som leder ut på torget. Södra delen av parken är omgjord och påminner formmässigt om hur den såg ut i planen från 1966, med de strikta och raka formerna.

⁶⁹ Larsson, 2010, muntlig.

Figur 29. Plan över stadsparken från 2009. Söderentrén har ny design från år 2007⁷⁰ samt att det finns en ny gång inritad (A) som inte finns med i planen från 2006. Gången som leder runt den stora gräsmattan har en mjukare form än 2006. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)

Den senaste planen jag har över stadsparken är från 2009 (se Figur 29). Den största förändringen från 2006 är att söderentrén är omgjord. Då nya upphöjda planteringar anlades och ytan i söder gjordes mer öppen och överskådlig för att på så vis minska ovälkommet tillhåll.⁷¹ Gången söder om den stora gräsmattan framför musikestraden är mjukare formad och följer gräsmattan på ett mer tilltalande sätt än tidigare. Samt att i parkens nordöstra del har det tillkommit en gång som leder igenom planteringen.

⁷⁰ Larsson, 2010, muntlig.

⁷¹ Ibid.

Dammarna

Under alla år som stadsparken funnits har det förekommit ett rikt fågelliv och då framförallt kring dammarna (se Figur 30). Dammarna kallades ursprungligen för *svandammarna*,⁷² kanske för att dess första invånare var ett svanpar som skänkts av borgmästarinnan Ester von Geijer vid 1900-talets början.⁷³ De tre broarna över dammarna kom till redan det första året liksom det trästaket som sattes upp runt parkanläggningen. Runt dammarna fanns det först ingen inhägnad. Efterhand som parken välkomnade fler fåglar och andra djur kom så småningom ett lågt staket upp.⁷⁴ Bland annat har det funnits rådjur de två första decennierna av 1900-talet. Men tyvärr var det en hund som skrämde ett av rådjuren som flydde utåt landsbygden där den blev skjuten. Det beslöts 1922 att dessa djur inte hörde hemma i parken.⁷⁵ 1913 köptes två uttrar in till stadsparkens dammar,⁷⁶ men den största *kändisen* i stadsparkens dammar var sälhonan *Isak*. En aprildag 1931 hittades hon vid Östra Torps strand och såldes till Trelleborgs stad för femtio kronor. I 24 år levde Isak i stadsparkens östra damm och dog av tarminfektion i maj 1955 då hon sörjdes av både gamla och unga.⁷⁷

Figur 30. Dammarna i stadsparken i början av 1900-talet. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)

⁷² Kommunal Teknik, 1996, s.21.

⁷³ Svensson, 1951, s.118.

⁷⁴ Ibid., 1951, s.117-118.

⁷⁵ Kommunal Teknik, 1996, s.24.

⁷⁶ Svensson, 1951, s.127.

⁷⁷ Sandell, 2005, s.175.

I den mindre dammen finns Trelleborgs första offentliga konstverk *Irrblosset* (se Figur 31) och skaparen bakom detta verk är Axel Ebbe. Konstverket donerades till staden av Frans Malmros och hans maka i samband med deras firande av silverbröllop 1919.^{78 79}

Figur 31. Irrblosset av Axel Ebbe. (Foto: Sofie Åkesson)

Runt år 2003 fick broarna nya brosidor och nytt nätstaket sattes upp runt dammarna. Vart 10:e år töms dammarna på vatten och rensas då från allt möjligt som kan ha kommit dit av olika anledningar.⁸⁰

Träden

På hösten 1896 planterades cirka 2 600 träd och buskar,⁸¹ bland dessa fanns både lite mer exotiska arter och de svenska hederliga trädslagen.⁸² Efterfrågan på främmande träd och buskar ökade under 1800-talets första hälft. Barrträden skapade effektfulla kontraster i den romantiska parken mot lövträdens lätta och ljusa lövverk.⁸³ Axel Andersson var mycket förtjust i träd och förstod att dessa mer exotiska växter hade goda förutsättningar att kunna etablera sig i stadsparken. Endel av träden och buskarna flyttades från stadsparken under det första året för att på andra ställen i staden bidra med grönska. De återstående växterna fick därmed bättre förutsättningar för att utvecklas väl.⁸⁴

I parkens nordvästra del bakom vattentornet finns Kungseken⁸⁵ eller rättare sagt skogseken (se Figur 33), *Quercus robur* (nr.14 på planen nedan). Den planterades den 10 maj 1899 av dåvarande Kung Oscar II. Han var i Trelleborg för att inviga kontinentalbanan. Vid samma tillfälle besökte han den ganska nyanlagda parken där han med orden *Hinc Robur et Securitas*

⁷⁸ Trelleborgs Allehanda, 1966, s.100.

⁷⁹ Kommunal Teknik, 1996, s.23.

⁸⁰ Larsson, 2010, muntlig.

⁸¹ Fribing, Andersson & Sjögren, 1987, s.97.

⁸² Svensson, 1951, s.117.

⁸³ Hansson, 1997, s.87, 93.

⁸⁴ Kommunal Teknik, 1996, s.14.

⁸⁵ Svensson, 1951, s.116.

planterade eken.⁸⁶ En stor sten fiskades upp utanför hamnen och restes intill eken (se Figur 32) som ett minne av de här två händelserna.⁸⁷ Det har påståtts att den ek som dåvarande kungen planterade aldrig slog rot. Utan att denna i tysthet skulle ha byts ut av stadsträdgårdsmästaren Axel Andersson. Men hur detta egentligen låg till visste kanske endast Axel Andersson.⁸⁸

Figur 32. Eken som ung. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)

Figur 33. Eken i januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)

År 1907 flyttades ett 250 årigt buxbomsträd från gördelmakaren Thorells trädgård vid Algatan till stadsparken. Detta var tänkt att vara ett minne över Trelleborgs gamla rådhus som tidigare tros ha legat på denna tomt.⁸⁹

Det har skett en naturlig gallring av träden genom kraftiga vår- och höststormar. Under oktober 1967 drabbades parken av skador från en kraftig storm.⁹⁰ Almsjukan som startade i mitten av 1980-talet, först på landsbygden men som sedan spreds till städerna drabbade parken. Borttagning av stora gamla almar har förändrat parken, då den upplevs som mer öppen nu.⁹¹

Många av de äldre träden finns kvar och nya planteras vid behov (se Figur 34). Till exempel planterades bland annat träd på den stora gräsmattan framför musikpaviljongen år 2007 då Trelleborg firade 750-årsjubileum. Vilka var gåvor från vänorterna.

⁸⁶ Sandell, 2005, s.175-176.

⁸⁷ Svensson, 1951, s.116.

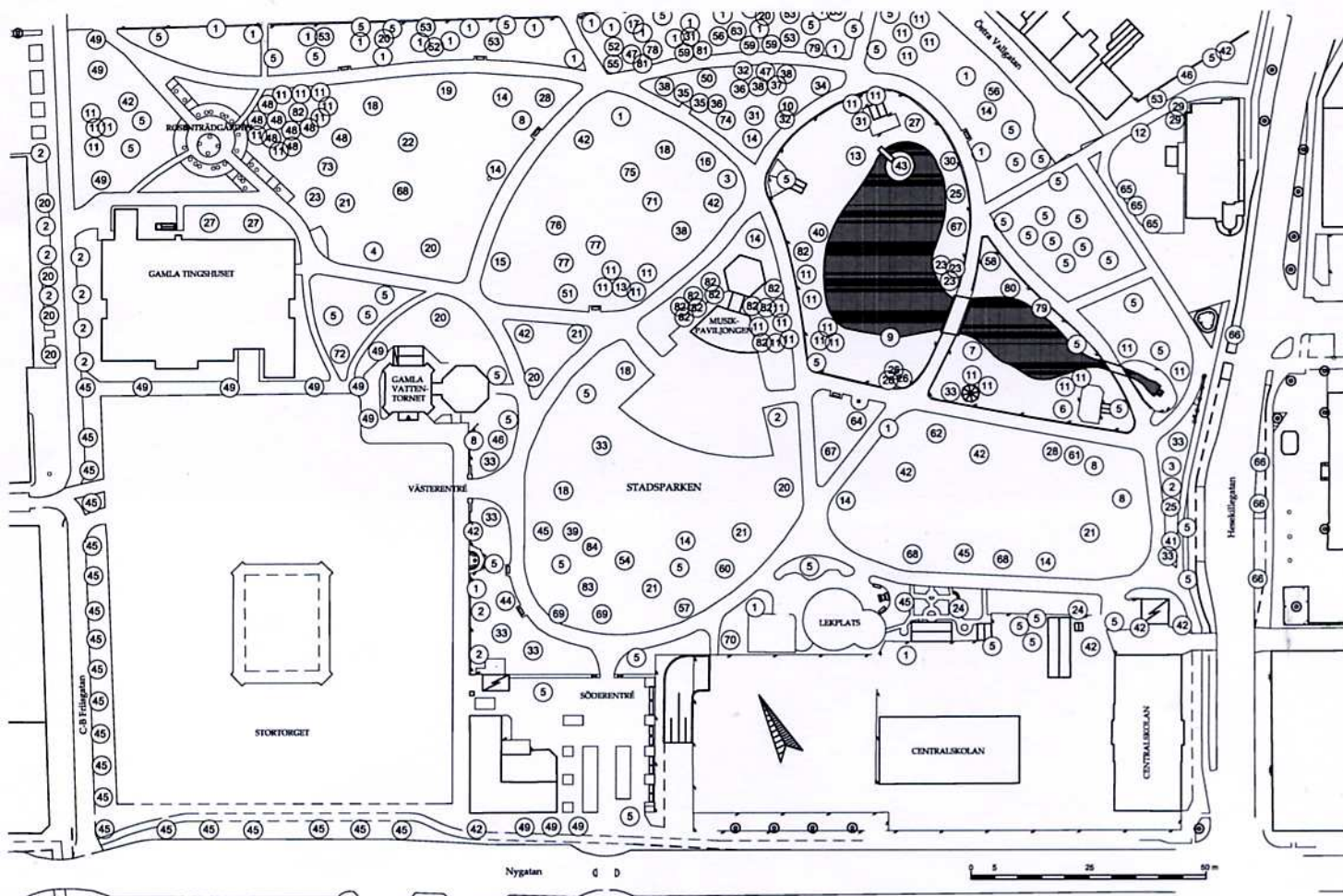
⁸⁸ Trelleborgs Allehanda, 1966, s.116.

⁸⁹ Svensson, 1951, s.124.

⁹⁰ Kommunal Teknik, 1996, s.14.

⁹¹ Larsson, 2010, muntlig.

Figur 34. Karta över träden i stadsparken från 2007. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)

TRÄDFÖRTECKNING

1. Vårtbjörk	<i>Betula pendula</i>	30. Mammutträd	<i>Sequoiadendron giganteum</i>	60. Traslind	<i>Tilia platyphylloides</i>
2. Platan	<i>Platanus x acerifolia</i>	31. Tuja	<i>Thuja occidentalis</i>	61. Silverpärön	<i>Pyrus salicifolia</i>
3. Hybridgullregn	<i>Laburnum x watereri</i>	32. Sibiriskt korkträd	<i>Phellodendron amurense</i>	62. Rödlönn	<i>Acer rubrum</i>
4. Klotlönn	<i>Acer platanoides</i>	33. Avenbok	<i>Carpinus betulus</i>	63. Pelarcypress	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>
5. Bok	<i>Fagus sylvatica</i>	34. Hängal	<i>Alnus incana "Pendula"</i>	64. Lundalm	<i>Ulmus carpinifolia</i>
6. Grå valnöt	<i>Juglans cinerea</i>	35. Hibiskus	<i>Hibiscus syriacus</i>	65. Vitoxel	<i>Sorbus aria "Lutescens"</i>
7. Amerikansk platan	<i>Platanus occidentalis</i>	36. Rynkolvon	<i>Viburnum rhytidophyllum</i>	66. Pelaroxel	<i>Sorbus thuringiaca</i>
8. Skogslönn	<i>Acer platanoides</i>	37. Ginkgo	<i>Ginkgo biloba</i>	67. Rönn	<i>Sorbus "Astrid"</i>
9. Kaskadpil	<i>Salix alba "Tristis"</i>	38. Praktmagnolia	<i>Magnolia x soulangiana</i>	68. Poppel	<i>Populus x wilsocarpa</i>
10. Hänggullregn	<i>Laburnum alpinum</i>	39. Blodlönn	<i>Acer platanoides "schwedleri"</i>	69. Ullunggrön	<i>Sorbus "Dodong"</i>
11. Idegran	<i>Taxus baccata</i>	40. Bärapel	<i>Malus baccata</i>	70. Kejsarlind	<i>Tilia x vulgaris "Pallida"</i>
12. Vitpil	<i>Salix alba</i>	41. Blodplommon	<i>Prunus cer. nigra</i>	71. Tulpanträd	<i>Liriodendron tulipifera</i>
13. Svarttall	<i>Pinus nigra</i>	42. Hästkastanj	<i>Aesculus hippocastanum</i>	72. Naverlönn	<i>Acer campestre "Elsrijk"</i>
14. Skogsek	<i>Quercus robur</i>	43. Fontänpil	<i>Salix elegantissima</i>	73. Gulbladigt korstörne	<i>Gleditsia triacanthos "Sunburst"</i>
15. Svart valnöt	<i>Juglans nigra</i>	44. Mispel	<i>Mespilus germanica</i>	74. Japansk magnolia	<i>Magnolia kobus</i>
16. Kentuckykaffe	<i>Gymnocladus dioica</i>	45. Skogslind	<i>Tilia cordata</i>	75. Valnöt	<i>Juglans regia</i>
17. Syren	<i>Syringa vulgaris</i>	46. Oxel	<i>Sorbus intermedia</i>	76. Äkta kastanj	<i>Castanea sativa</i>
18. Turkisk hassel	<i>Corylus colurna</i>	47. Hiba	<i>Thujaops dolabrata</i>	77. Kinesisk sekvoja	<i>Metasequoia glyptostroboides</i>
19. Hängbok	<i>Fagus sylvatica "Pendula"</i>	48. Järnek	<i>Ilex aquifolium</i>	78. Körsbärskornell	<i>Cornus mas</i>
20. Skogsalm	<i>Ulmus glabra</i>	49. Parklind	<i>Tilia x vulgaris</i>	79. Syllhagtorn	<i>Crataegus x prunifolia</i>
21. Blodbok	<i>Fagus sylvatica "Atropunicea"</i>	50. Blå atlasceder	<i>Cedrus atlantica "Glauc"</i>	80. Flickbladig hassel	<i>Corylus avellana f. heterophylla</i>
22. Vit mullbär	<i>Morus alba</i>	51. Ädelcypress	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>	81. Japansk lönn	<i>Acer palmatum</i>
23. Purpurapel	<i>Malus x purpurea "Eleyi"</i>	52. Pagodträd	<i>Sophora japonica</i>	82. Jättetuja	<i>Thuja plicata</i>
24. Kaukasisk vingnöt	<i>Pterocarya fraxinifolia</i>	53. Trubbhagtorn	<i>Crataegus monogyna</i>	83. Sötrönn	<i>Sorbus aucuparia var. "Edulis"</i>
25. Katsura	<i>Cercidiphyllum japonicum</i>	54. Kärrek	<i>Quercus palustris</i>	84. Skogslind	<i>Tilia cordata "Zwarte Linde"</i>
26. Paradisäpple	<i>Malus "John Downie"</i>	55. Ärtcypress	<i>Chamaecyparis pisifera</i>		
27. Bergkörsbär	<i>Prunus sargentii</i>	56. Naverlönn	<i>Acer campestre</i>		
28. Pappersbjörk	<i>Betula papyrifera</i>	57. Bohuslind	<i>Tilia platyphylloides</i>		
29. Pelarasp	<i>Populus tremula "Erecta"</i>	58. Rosenapel	<i>Malus floribunda</i>		
		59. Häggmispel	<i>Amelanchier laevis</i>		

Planteringar

Stadsparkens gräsmattor var förr inte tillgängliga för parkbesökarna. De sköttes mycket noggrant och under en lång tid var det otillåtet att vistas på dem. Första världskriget märktes också av i Trelleborg, där man bland annat i tre år fick använda den stora gräsmattan framför musikpaviljongen till odling. Det odlades grönsaker och foderväxter som t.ex. morötter, betor, potatis och kålrötter för utfodring av främst stadens hästar och parkens rådjur. Efter kriget besåddes marken på nytt och vårdades på samma sätt som tidigare.⁹²

Parken utsmyckades med 10 000-tals perenner och anueller under våren och sommaren enligt en beskrivning från 1950. Blomsterplanteringar fanns då vid de östra entréerna, intill vattentornet och i anslutning till norra ingången. En plantering i parken är den så kallade trekanten vilken är en av de ursprungliga planteringarna. Under våren kan skådas bland annat scilla, vintergäck och snödroppar.⁹³

År 1990 skänktes *Rosenträdgården* (se Figur 35) av Greta och Johan Kocks stiftelser genom Trelleborgs Planterings- och Försköningsförening. Anläggningen består utav olika sorters rosor och främst historiska arter. Bland annat kan nämnas jungfrurosor, gallicarosor och sommardamascenarosor vilka också doftar underbart.⁹⁴

Figur 35. Rosenträdgården i stadsparken juli 2008. (Foto: Arkitektkontor Arén AB)

Sommaren 1996 restaurerades ett gammalt stenparti i parkens norra del som hade försumrats under lång tid. Växtligheten röjdes undan och de typiska stenpartiväxterna togs fram.⁹⁵ År 2007 firad Trelleborg 750 årsjubileum och stadsparken fick nya entréer i söder och i väster mot stortorget. Det var ett tio år gammalt förslag som då blev genomfört. Den västra entrén försköts en bit från vattentornet och fick en mer utmärkande entré med material som stämmer överens med det intilliggande vattentornet. Ett smidesstaket sattes upp för att markera gränsen mellan parken och stortorget samt att planteringen längs staketet fick inslag av vintergröna växter. Vid söderentrén togs cykelställen bort som fick plats på Centralskolans skolgård.

⁹² Kommunal Teknik, 1996, s.15.

⁹³ Ibid., 1996, s.16.

⁹⁴ Ibid., 1996, s.17.

⁹⁵ Ibid., 1996, s.41.

Söderentrén fick upphöjda planteringar av kalksten från Öland (se Figur 36 och 37). Platsen blev mer *öppen* och översikten större. På så viss hoppas man kunna förhindra förstörelse och att platsen inte känns lika inbjudande för tillhåll längre.⁹⁶

Planteringarna varierar och byter skepnad beroende på säsong bland annat blommade 40 speciella narcisslökar i stadsparkens gräsmattor våren 2008. Betydelsen av att i parken ha både växter med blad som fälls, vintergröna växter och barrväxter är stor, eftersom det hela tiden vidhålls en grön stomme under vintrarna.⁹⁷

Figur 36. Planteringen vid söderentrén sommaren 2008. (Foto: Arkitektkontor Arén AB)

Figur 37. Planteringen vid söderentrén i januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)

Framtida planer för parken

I skrivandets stund söks det pengar för att kunna anlägga konstbevattningsystem i parkens gräsmattor. Det planeras för att sätta upp nya lyktstolpar i parken eftersom de befintliga inte ger tillräckligt med ljus. De äldre lyktstolparna ska placeras runt dammpartiet och 27 stycken nya lyktstolpar ska sättas upp. Lyktstolparna är av ny design men diskreta och harmoniserar med parken. De har inte glas för att minska vandalisering. Effektbelysning av träd, broar och statyer ska komma upp och en ombyggnad av fågelhusen vid dammarna ska göras.⁹⁸

Eftersom tingshuset numera är museum från och med den 15 januari 2010, finns det ett förslag på att rusta upp de närmsta delarna kring byggnaden. Förslaget innefattar bland annat att ljussätta fasaderna, öppna upp rosenträdgården och ljussätta den för att minska tillhåll.⁹⁹

---

⁹⁶ Larsson, 2010, muntlig.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

Diskussion

I min studie av stadsparken i Trelleborg förefaller det till en början inte ha funnits ett så stort intresse av att anlägga en stadspark, eftersom det till många fastigheter tillhörde någon form utav trädgårdsanläggning.¹⁰⁰ Med tanke på att Trelleborg inte fick tillbaka sin stadsrättighet förrän år 1867¹⁰¹ och staden började växa och industrierna tog plats i slutet på 1800-talet. Fanns det eventuellt tidigare inte något större behov utav en stadspark. Dessutom fanns det tidigare bland annat en parkanläggning anlagd på 1840-talet på ett annat ställe i staden.¹⁰²

Att få ett nytt salutorg hade högre prioritet än vad en stadspark hade och det var framförallt bland de styrande i staden som detta förhållningssätt rådde.¹⁰³ Enligt citatet nedan skrivit av en privatperson och som skickats till stadsfullmäktige i Trelleborg tyder det på att stadens invånare var i behov av en stadspark. Personen framhåller bland annat att parken ska vara tidsenlig och centralt belägen i Trelleborg. Denna skrift har säkerligen haft betydelse för att stadsparken kom till just då, samt att stadens invånare blev upplysta och intresserade sig för att en stadspark skulle bli till, när det kom på tal år 1895.

”Vigten för samhället att få denna brist avhjälpt ligger i öppen dag. För stadens egna innevånare är det uppenbarligen af ej ringa betydelse såväl från sanitär som estetisk synpunkt att få tillgång till en tidsenligt anordnad och någorlunda centralt belägen park”¹⁰⁴

På 1890-talet var det naturligt och obligatoriskt att i svenska städer ha parker.¹⁰⁵ Hur de skulle gestaltas var nu tydligare än vad det tidigare hade varit. Vilket hängde ihop med att industrialiseringen tog fart och stadsborna skulle ha tillgång till miljöer som påminde om naturen. Stadsparken i Trelleborg är anlagd i den förhärskande stilen för tiden, landskapsstil, med slingrande gångar mellan gräsytor och växter placerade i grupper och solitärt likt det naturliga. Gestaltningmässigt har man fått ta hänsyn till de förutsättningar som finns på platsen. Bland annat det vatten som rann in genom stadsparkens nordöstra hörn där man kunde utnyttja detta till att gräva ut två dammar. Även ytans form och storlek som har haft betydelse för hur gångsystemet skulle läggas.

Under 1700-talet utvecklades den engelska landskapsparken eller den engelska landskapsstilen i Storbritannien. Vid den tiden var det endast privata anläggningar som anlades enligt denna stil. Det här sättet att gestalta har sedan gett upphov till de allmänna parkerna.¹⁰⁶ Fredrik Magnus Piper förde in detta sätt att gestalta till Sverige. Han reste i Europa i slutet av 1700-talet och besökte bland annat England där han hämtade inspiration till anläggningarna vid Drottningholm och den kungliga parken i Haga. De här anläggningarna har haft betydelse för spridandet av denna stil i Sverige.¹⁰⁷

I Skåne blev det först under 1800-talet populärt med lummiga promenadstråk och stadsparkar.¹⁰⁸ Inte alls märkligt, med tanke på att det var först nu som städerna växte och

---

¹⁰⁰ Svensson, 1951, s.10.

¹⁰¹ Friberg, 2007, s.14.

¹⁰² Trelleborgs Allehanda, 1966, s.12.

¹⁰³ Svensson, 1951, s.113.

¹⁰⁴ Kommunal Teknik, 1996, s.10.

¹⁰⁵ Nolin, 1999, s.246.

¹⁰⁶ Hobhouse, 2004, s.205.

¹⁰⁷ Blennow, 2002, s.239.

¹⁰⁸ Hansson, 1997, s.165.

industrier uppstod. Stadens invånare ville ha fortsatt tillgång till de gröna miljöerna. Många mindre skånska städer fick också parker som var miniatyrer av större stadsparker, däribland Trelleborgs stadspark.¹⁰⁹ Vid tiden var det vanligt att den engelska landskapsstilen användes vid gestaltning av större anläggningar.¹¹⁰ Den tyska stilen däremot, föredrogs i mindre anläggningar som lustträdgårdar och stadsparker.¹¹¹

De båda stilarna är snarlika med sina slingrande gångsystem. Huvudsakliga skillnader är att den engelska stilen inte har någon centralaxel, utan är oregelbunden i gångsystemet, växternas placering etc. Den tyska stilen har däremot en centralaxel som leder genom anläggningen och medför att den på så vis är mer lätt överskådlig än den engelska. Den tyska stilen kom ursprungligen från England och beskrivs som en blandning mellan den engelska som var naturlig och den franska som var stel och dekorativ.¹¹²

Enligt detta sätt att gestalta och utforma parkerna vid 1800-talets slut i mindre städer, borde Trelleborgs stadspark gå under den tyska stilen. Men det överensstämmer inte med hur parken är uppbyggd enligt min åsikt. Gångsystemen är inte i stil med det tyska sättet att gestalta, inte heller växternas placering gentemot varandra. Det som påminner mest om den tyska stilen är rosenträdgården i parkens nordvästra hörn. Men inte heller den är helt symetrisk, den uppfördes dessutom inte förrän på 1990-talet.¹¹³ Stadsparken är anlagd i landskapsstil och påminner mest om den engelska stilen, som karakteristiskt är oregelbunden med olikformade kvarter.

Under parkens alla år och fram till idag, har utvecklingen bara gått framåt. Byggnader i parken och i dess närhet har rests för att på olika sätt bidra med kunskap och sociala möten mellan stadens invånare och turister. Främst musikestraden har byggts om och gjorts större efterhand som behovet ökat. Tingshuset som byggdes på 1970-talet bidrog med en förändrad parkyta norr om byggnaden. Idag finns planer på förändringar kring dess närmaste utemiljö. I samband med att Tingshuset byggdes försvann också en av de största andelarna parkyta. Kiosken och restaurangens tillkomst vid södra entrén har bidragit till att den delen av parken vid flera tillfällen har ändrat form och utseende. Stortorget tillkom samtidigt med stadsparken, de har alltid haft ett samband och de är av hängiga av varandra i diskussioner om stadsparken i Trelleborg.

De tydligaste synbara förändringarna är av parkens gångsystem. Träden och deras placering är inte lika lätt att följa eftersom dåliga träd fälls och nya planteras. Jag har jämfört planer och kartor från olika tider för att på så sätt följa gångsystemets förändringar. Det jag har konstaterat är att gångsystemen har blivit mer strikta i de delar där man rör sig mycket. Det ska vara praktiskt och tillgängligt att ta sig fram. Gångsystemen har gjorts om när byggnader uppförts men betyder inte att det har blivit sämre. Tvärtom, visar det på utveckling och att man lägger gångar där folk går. Dessutom finns de flesta ursprungliga gångarna kvar där de först låg.

Dammarna i stadsparken är av stor betydelse då många av parkens fåglar idag lever i dammen och i dess närhet. Flera olika djurarter har förekommit i parken. En speciell invånare var sälen

---

¹⁰⁹ Hansson, 1997, s.174.

¹¹⁰ Flinck, 1996, s.92.

¹¹¹ Ibid., 1996, s.92.

¹¹² Möller, 1995, s.51-52.

¹¹³ Kommunal Teknik, 1996, s.17.

Isak, hon levde i dammarna under 24 år.¹¹⁴ I de två första planerna från 1914-15 och 1930 har jag lagt märke till att man ser både inloppet och utloppet för hur Österbäck rann genom stadsparken. Det troligaste är att det skulle ha funnits en bro över Österbäck eftersom gångsystemet korsar den vägen. Av litteraturen framgår det att de tre broarna kom till redan det första året¹¹⁵ och de finns än idag. Det förbryllar mig lite hur det hänger ihop eftersom den planen som kommer efter inte visar något utlopp för Österbäck och gången leder förbi dammarna på samma sätt som tidigare.

Träden i stadsparken är viktiga element, de hjälper till att bygga upp en helhet och skapar ljus och skugga. Det finns även många exotiska trädslag som kentuckykaffe, *Gymnocladus dioica* och mammutträd, *Sequoiadendron giganteum*. Variation och förändringar sker när träd blir äldre och måste tas bort samt vid nyplanteringar. Naturlig gallring av träden skedde bland annat efter en kraftig höststorm år 1967.¹¹⁶ På senare tid har almsjukan drabbat parken och många almar har tagits bort, vilket lett till att parken idag upplevs mer *öppen* än tidigare.¹¹⁷

Planteringarna i stadsparken har varierat med tillfälliga planteringar, som våren 2008 då narcisslöken blommade i stadsparken. Även mer beständiga planteringar och planteringar som byter skepnad beroende på årstid. På detta sätt får man parken att bli mer levande när tillfälliga och ganska små, men ändå uppseendeväckande förändringar sker. Att man har den fasta stommen av träd och buskar i parken samt att man vid entréer, som söderentrén varierar växtmaterialet.

Stadsparken är inte glömd, det finns hela tiden planer på förändringar som skulle kunna göras och inom en snar framtid ska parken få ny belysning. En ständig övervakning och kontroll av stadsparkens olika element är viktig så att rätt åtgärder kan sättas in i tid. Det var bland annat något som Göran Larsson nämnde när jag träffade honom den 4 februari 2010.

De metoder jag har valt att använda mig av för att genomföra arbetet och besvara mina frågeställningar har betydelse för resultatet. Utifrån den information som jag på olika sätt samlat in anser jag ha tagit upp det viktigaste om stadsparken i mitt arbete. Eftersom jag har besökt Centralarkivet och föreningen Gamla Trelleborg som borde ha den mesta informationen om stadsparken från äldre tider. Hade jag intervjuat ett antal äldre personer om hur de ser på de förändringar som stadsparken genomgått, hade jag säkert fått in mycket spännande och intressant information. Men antagligen hade kanske inte så mycket av det rört parken utan hade varit fina och betydelsefulla minnen för just dessa människor.

Slutsats

Intresset av att anlägga en stadspark i Trelleborg var till en början inte så stort bland stadens invånare. Men intresset ökade snart då den frågan kom på tal, samt att det blev allt vanligare att mindre skånska städer fick stadsparker på 1800-talet. Det framgår tydligt att man vid tiden för anläggandet av Trelleborgs stadspark hade en tydligare bild av hur stadsparker skulle gestaltas än vad man haft tidigare. Vad som skulle finnas med och hur detta skulle uppfylla stadsbornas behov. Naturligt gestaltade parker som påminde stadsborna om den *riktiga* naturen som de tidigare hade varit i närmre kontakt med innan industristädernas uppkomst.

---

¹¹⁴ Sandell, 2005, s.175.

¹¹⁵ Svensson, 1951, s.117.

¹¹⁶ Kommunal Teknik, 1996, s.14.

¹¹⁷ Larsson, 2010, muntlig.

Parken har förändrats på många sätt. Byggnader som till exempel vattentornet, musikestraden, tingshuset (nuvarande museet) och cafépaviljongen har kommit till vid olika tillfällen för att på olika sätt uppfylla stadsbornas behov. Stortorget har bidragit med handel och en mötesplats i staden. Gångsystemen har gjorts om vid behov när till exempel kiosken och restaurangen i söder tog plats samt gångsystemen norr om tingshuset när det byggdes. Träden i stadsparken är av både äldre och yngre karaktär och en stomme till de mer varierade planteringarna. De upphöjda planteringarna vid södra entrén får nytt växtmaterial avpassat till säsongen, ett exempel på att stadsparken lever och förändras med årstidernas växlingar.

Jag hoppas att läsare av mitt arbete har fått ökad kunskap om hur parker och stadsparker skulle gestaltas i slutet av 1800-talet. Att mitt arbete har väckt nyfikenhet hos läsaren, om Trelleborgs stadspark och att min sammanställning av stadsparkens historia i framtiden kan komma till nytta av andra intresserade.

Referenser

Otryckta källor

Personlig kontakt

Larsson, Göran, parkchef i Trelleborgs kommun. Intervju 2010-02-04 kl. 10.00-11.30.

Nilsson, Sven, medlem i Föreningen Gamla Trelleborgs styrelse, samtal 2010-02-01 kl.10-11.

Arkiv

Arkitektkontor Arén AB, Trelleborg, Sverige:

Plan över stadsparken från 2009.

Cafépaviljongen i maj 2008.

Plan över stadsparken från 2006.

Plan över stadsparken från 2009.

Karta över träden i stadsparken från 2007.

Rosenträdgården i stadsparken juli 2008.

Planteringen vid söderentrén sommaren 2008.

Lantmäteriet, Sverige:

Del från en kartserie över Lovö socken Drottningholm nr1, ägoredovisning från 1811.

Sven Nilssons bildarkiv, Trelleborg, Sverige:

Stadsparken i början av 1900-talet.

Stadsparken i Trelleborg.

Stadsparkens första musikpaviljong.

Den andra musikpaviljongen.

Den andra musikpaviljongen i stadsparken.

Vattentornet innan 1935.

Stortorget med klockan.

Dammarna i stadsparken i början av 1900-talet.

Eken som ung.

Trelleborgs kommun, Sverige

Mät & Karta, mättingsarkivet:

Del ur en karta över Trelleborg upprättad år 1876.

Del ur en större plan som togs fram 1914-15 som förslag till stadsplan för Trelleborg.

Stadsbyggnadskontoret:

Del ur en större plan över kulturhistorisk bebyggelseinventering för de centrala delarna av Trelleborg 1979/80.

Stadsbyggnadskontoret, Bygglovsarkivet, innerstaden 4:10:

Situationsplan för musikpaviljongen 1930.

Situationsplan av estraden från 1966.

Stadsbyggnadskontoret, Planarkivet, A 106:3 original:

Dispositionsplan för stadsparken 1969.

Tryckta källor

Blennow, Anna-Maria. (2002). *Europas trädgårdar*. Lund: Signum.

Flinck, Maria. (1996). *Tusen år i trädgården: Från sörmländska herrgårdar och bakgårdar*. Värnamo: Rabén Prisma.

Fribing, Berndt. (2007). *Från kust till backland: En bok om Trelleborg och Söderslätt*. 2:a upplagan. Trelleborg: Trelleborgs kommun 1:a upplagan 2001.

Fribing, Berndt; Andersson, Karin & Sjögren, Christer. (1987). *Sveriges sydligaste natur: från Trelleborg och Söderslätt*. Trelleborg: Tryckeri Allehanda Trelleborg 1987.

Hansson, Marie. (1997). *De skånska trädgårdarna och deras historia*. Lund: Signum.

Hobhouse, Penelope. (2004). *Trädgårdskonstens historia 3000 år*. Hong Kong: Natur och Kultur.

Kindgren, Maria. (2010). Historiskt ansiktslyft snart klart. *Lokaltidningen Trelleborg* Årgång 4(07), 4.

Kommunal Teknik. (1996). *Trelleborgs Stadspark 100år*. Trelleborg: Kommunal Teknik.

Möller, Lotte. (1995). *Maryhill – en trädgård i Lund*. Örebro: Ljungföretagen.

Nolin, Catharina. (1999). *Till stadsbornas nytta och förlustande: Den offentliga parken i Sverige under 1800-talet*. Laholm: Byggförlaget.

Sandell, Eric. (2005). *Spelet om en stad och Bilderna från förr*. Malmö: Elanders Berlings.

Svensson, Göte. (1951). *Från Österbro till Katteback*. Trelleborg: Tryckeri Allehanda Trelleborg.

Trelleborgs Allehanda. (1966). *Trelleborg: som det var – som det är*. Trelleborg: eget tryckeri.

Trelleborgs Allehanda. (1967). *Det nya Trelleborg*. 2:a upplagan. Trelleborg: eget tryckeri.

Figur förteckning

- Fig.1 Skåne med Trelleborg i söder. (Bild: Sofie Åkesson)
- Fig.2 Bilden visar stadsparken i staden Trelleborg. (Bild: Sofie Åkesson)
- Fig.3 De centrala delarna av Trelleborg där stadsparken finns med. (Bild: Sofie Åkesson)
- Fig.4 *Figur 3.* Plan över stadsparken från 2009. De svartmarkerade byggnaderna i parken är följande enligt text nedan. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)
- Fig.5 Musikpaviljongen i stadsparken januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.6 En av stadsparkens dammar med bro i januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.7 Parkavdelningens gamla stuga. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.8 Vattentornet och cafépaviljong. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.9 Del ur en karta över Trelleborg upprättad år 1876. Områdena GÖSEN och BÄFVERN är där Stortorget och Stadsparken idag finns, tillsammans en bit till som ligger ovan kartbilden. (Från mättningsarkivet, Trelleborgs kommun)
- Fig.10 Stadsparken i början av 1900-talet. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.11 Stadsparken i Trelleborg. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.12 Del från en kartserie över Lovö socken Drottningholm nr1, ägoredovisning från 1811. Med markeringen i kartan vill jag visa den del av Drottningholm som Fredrik Magnus Piper var delaktig i, vid slutet av 1700-talet. (Hämtat från Lantmäteristyrelsens arkiv. © Lantmäteriet Gävle 2010. Medgivande I 2010/0055.)
- Fig.13 Gångsystem i engelsk stil. (Bild: Sofie Åkesson)
- Fig.14 Gångsystem i tysk stil. (Bild: Sofie Åkesson)
- Fig.15 Stadsparkens första musikpaviljong. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.16 Den andra musikpaviljongen. (Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.17 Den andra musikpaviljongen i stadsparken. (Foto från Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.18 Den nuvarande musikpaviljongen. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.19 Vattentornet innan 1935. (Vykort, Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.20 Cafépaviljongen i maj 2008. (Foto: Arkitektkontor Arén AB)
- Fig.21 Stortorget med klockan. (Foto från Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.22 Axel Ebbes Sjöormen. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.23 Del ur en större plan som togs fram 1914-15 som förslag till stadsplan för Trelleborg. (Från mättningsarkivet, Trelleborgs kommun)
- Fig.24 Situationsplan för musikpaviljongen 1930. Gångsystemet ser i princip oförändrat ut från 1914-15 förutom att det i den här planen inte längre finns entréer i de nordöstra- och nordvästra hörnen. (Från Bygglovsarkivet, innerstaden 4:10, Trelleborgs kommun)

- Fig.25 Situationsplan av estraden från 1966. Den södra delen av parken har ändrat form, kiosken har kommit till (A) och gångarna och markytan bredvid har ändrat form. (Från Bygglövsarkivet, innerstaden 4:10, Trelleborgs kommun)
- Fig.26 Dispositionsplan för stadsparken 1969. Söderentrén har åter ändrat form och i stortorget norra del i stadsparken finns nu tingshuset inritat. Gångsystemen ovan tingshuset har fått ny form. (Från Planarkivet, A 106:3 original, Trelleborgs kommun)
- Fig.27 Del ur en större plan över kulturhistorisk bebyggelseinventering för de centrala delarna av Trelleborg 1979/80. Ytan ovan tingshuset har ändrade gångsystem jämfört med planen från 1969. (Från stadsbyggnadskontoret, Trelleborgs kommun)
- Fig.28 Plan över stadsparken från 2006. Området ovan tingshuset har ny form där Rosenträdgården (A) nu ligger. Det finns nu även fler entréer in i parken, främst i stadsparkens norra del som gränsar mot Övre busstation. Gångsystemen kring vattentornet (B) har förändrats samt att Cafépaviljongen finns. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)
- Fig.29 Plan över stadsparken från 2009. Söderentrén har ny design från år 2007¹¹⁸ samt att det finns en ny gång inritad (A) som inte finns med i planen från 2006. Gången som leder runt den stora gräsmattan har en mjukare form än 2006. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)
- Fig.30 Damarna i stadsparken i början av 1900-talet. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.31 Irrblosset av Axel Ebbe. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.32 Eken som ung. (Vykort från Sven Nilssons bildarkiv)
- Fig.33 Eken i januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)
- Fig.34 Karta över träden i stadsparken från 2007. (Bearbetad av Arkitektkontor Arén AB)
- Fig.35 Rosenträdgården i stadsparken juli 2008. (Foto: Arkitektkontor Arén AB)
- Fig.36 Planteringen vid söderentrén sommaren 2008. (Foto: Arkitektkontor Arén AB)
- Fig.37 Planteringen vid söderentrén i januari 2010. (Foto: Sofie Åkesson)

---

¹¹⁸ Larsson, 2010, muntlig.